

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cvrsvs Philosophicvs**

Oviedo, Francisco de

Lvgdvni, M.DC.LI.

Punct. I. De obiecto Logicæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

conditionibus positis, distinguetur sufficienter ars libera-
lis à prudentia, quod intendere videtur Aristoteles cap.
4. citato, quem in hunc sensum interpretantur Valentia 1.2.
disp. 2. quæst. 3. Punct. 2.

13 Secundum hanc interpretationem dicendum est Ari-
stotelem intellexisse nomine factio[n]em quancumque ope-
rationem sine immanentem, sive transuentem distinctam
ab operationibus ipsius appetitus, ita ut dependeat à vo-
luntate, & appetitu quoad imperium, & non quoad effi-
cientiam, sed ab alia potentia physice elicatur. Differat
autem Ars à Prudentia, quia ars in actione seu in factio-
ne non attendit rectitudinem operantis, sed tantum ipsius
operis, ita ut si opus sit iuxta artis præcepta, etiam tamen
poterit efficaciter ab operante propter finis intentionem
in qua imperatur opus artificium, habeat totam
rectitudinem, quam exposcit ars. Prudentia vero versatur
circa ipsas operationes immanentes, quatenus recte
sunt moraliter, & recte ab homine exercentur, & ex ho-
nesta intentione procedunt, ita ut nunquam opus, quod
peccaminosè sit quantumvis sit iuxta præscripta cuiusvis
artis, seu scientie, possit dici factum iuxta veram pruden-
tiam, cuius est ita voluntatem gubernare, ut ab illa pecca-
tum omne remoueat.

14 Secundum hanc acceptancem ad hoc membrum reu-
cantur omnes scientie practicæ, que sunt habitus cum
ratione facti, etiam versentur circa operationes intel-
lectus, sicuti Logica, & ob hanc rationem huiusmodi
scientias exclusit Philosophus 1. Post. tex. 5. alias 7. & 2.
Metaphys. tex. 3. à vera ratione scientie, vbi tantum scientiam
pure speculativam, scientiam simpliciter appellauit,
quam definiuit 6. Ethic. cap. 3. Hoc sibi volebat Aristoteles 6. Ethic. cap. 4. docens scientiam esse circa ea, quo-
rum principium non est in nobis, hoc est quia à nobis non
sunt, seu quia non considerantur, quatenus à nobis fieri
possunt, sed ad hoc ut nobis sunt, sed in ipsis rebus;
hoc est, quorum principia contemplantur ex parte ipsis
objectione scientie, & nobis non sunt; Ars vero dicitur
esse circa ea, quorum principium est in nobis ipsis, id est
circa quia nos ipsi artis ope facere possumus.

15 Ex hoc sit iuxta mentem Aristotelis scientiam non dis-
tingui ab Arte ex eo, quod scientia aliquid de suo obie-
cto demonstrat; & ars nihil de illo demonstrat; quia eti-
am verum sit omnem scientiam plura de suo objec-
to demonstrare, & nonnullas artes nulla ornata demonstratione, ta-
men non est contra rationem artis plura de suis objec-
tis demonstrare; scientia enim practica plura demonstrant
de suis objec-
tis, & secundum acceptancem, qua hic
vtrum Aristoteles, scientia non sunt, sed artes. Distin-
guuntur ergo scientia, & ars ex eo, quod ars versetur circa
operationes distinctas à voluntate quatenus à nobis fieri
possunt; & scientia versetur demonstratiu[m] circa illa, qua
à nobis fieri nequeunt. Ex quo si, ut opimè docuit Ari-
stoteles Met. tex. 3. scientiam per se afferre causas sui ob-
iecti, quia illius est rem per causam ostendere; artem ve-
ro (sub qua scientia-practica continentur) per accidentis
causas adducere, quia ad artem, & ad omnem habitum
practicum tantum spectat dare modum, & regulam operis
faciendi, & illud etiam facere, quando fieri debet, quod
si causas afferat, has non adducit præcisè ut res per cau-
sas melius innotescat, sed ut causis cognitis facilius res
fieri possit.

16 Ex his concluditur habitum, virtutem, quem intende-
bat Aristoteles dividere, in hæc quinque membra ade-
quata secari, quia omnis habitus aut est speculativus, aut
practicus: si speculativus aut est habitus, quo intellectus
benè disponitur circa principia viuiversalissima, aut circa
principia seu conclusiones alienius peculiaris scientie. Si
circa principia viuiversalissima, erit intellectus. Si circa
principia alienius scientie, aut circa principia omnium
perfectissima, vel non omnium perfectissima. Si circa
principia omnium perfectissima, erit sapientia, quatenus
conuenient cum aliis in hoc, quod est versari circa principia
peculiaris scientie, erit scientia. Si versetur circa principia
scientie non omnium perfectissima, erit scientia, &
non sapientia. Si habitus sit practicus, aut erit actius,
aut factius. Si actius, erit prudentia: si factius, erit
ars.

17 Nota ultimè quod licet in præsenti nomine scientie
Aristoteles scientias practicas non comprehendat, quia
non quancumque cognitionem demonstratiu[m] scien-
tiae, de Oviedo, Philosoph. Tom. I.

tiam appellauit, iam tamen frequenter Philosophi scie[n]tias practicas, scientias simpliciter dicunt, & omnem co-
gnitionem demonstratiu[m] scientificam appellant, in quo
ab Aristotele non recedunt, qui 6. Met. 1. inter scientias
intellectuales anumerat Philosophiam moralem, & ar-
tes, non quia omnis ars sit scientia, sed quia ratio scientie
cum ratione artis non opponitur. Quod si Aristoteles in
præsenti scientiam, & artem distinxit tanquam membra
in se opposita, ideo fuit, quia nomine scientia non
scientiam secundum totam suam latitudinem desumpsit,
sed contractam ad rationem scientie perfectissime, qua
est scientia pure speculativa. Quod si velis defendere
scientias practicas ex eo præcisè quod sunt practicas, eti-
am demonstratiu[m] circa suum obiectum procedant, absolute
scientia non esse dicendas, questio erit pura de nomine,
conveniens in obiecto & in modo tendendi circa tale
obiectum his scientiis assignando, & tantum in nomine
illis imponendo dissenties.

CONTROVERSIA II.

De Proæmialibus Logice.

P V N G T V M P R I M V M.

De obiecto Logice.

S. I.

Pramittuntur quedam:

GONSTANS est omnium sententia Logica[m]
agere de modo sciendi, hoc est de sciendi instru-
mento, quod forsan tantum est demonstratio, quia
hac solum scire dicimus, nihilominus Logica non tantum
agit de demonstratione, sed etiam de oratione, propositio-
ne, divisione, definitione, argumentatione, & syllogismo
in communis & de omnibus illius speciebus, quia haec om-
nia, vel partes sunt modi sciendi, sciendique instrumenta,
vel eorum notitia requiritur ad cognitionem demonstra-
tionis, quapropter à multis demonstratio obiectum dicitur
attributionis, reliqua vero obiecta attributi, de quo
postea.

18 In hoc sciendi modo quatenus continet haec omnia in-
ueniuntur in primis conceptris formales, actus videlicet
intellectus, in quibus formaliter consistit sciendi instrumentum
definitione, propositio, argumentatio, &c. quia nullo
alio modo sunt haec instrumenta, quam formando hos
conceptris, hoc vel illo modo inter se ordinatos, quos
postea voce manifestamus, & aliis mediis his vocibus
proponimus interna sciendi instrumenta à nobis facta, de-
finitionem, & argumentationem, &c. quibus correspon-
dentes voces externa tanquam conceptibus, loco quorum
substituuntur. Conceptus isti, seu haec sciendi instrumenta
habent obiecta in qua feruntur, & que representantur,
seu cognoscuntur, per cognitiones illas, in quibus consi-
lit formalis definitio, propositio, & argumentatio, &c. quia
omnis cognitionis alicuius obiecti sive realis, sive ficta est
cognitionis. Ex his orta fuit diuisio modi sciendi in forma-
lem, in obiectuum, & vocalem. Modus sciendi forma-
lis dicit conceptris illos internos, ex vi quorum rem defi-
nicio, affirmatio, infero in syllogismo probabili & demonstrati-
o, qui dicuntur instrumenta sciendi formalia, quia tan-
quam propria formæ inheræt intellectui: talis est con-
ceptus respondens his vocibus *animal rationale*, in quo con-
silit clara, & definitua cognitionis, seu definitio hominis,
& sive de aliis huiusmodi conceptribus. Modus sciendi ob-
iectivus sunt obiecta significata per modum sciendi forma-
lem, que representantur per cognitiones, in quibus con-
sistunt formalis definitio, propositio, & argumentatio.
Modus sciendi vocalis dicit voces respondentes conceptibus,
in quibus consistit modus sciendi formalis, v. g. vo-
ces istæ *animal rationale*, quæ dicuntur vocalis definitio,
quia substituuntur loco definitionis formalis, seu conceptris,
quo hominem quidditatim, & definitivè cognoscet.
Ex his questio subhorta, an obiectum Logice sit modus

E 3 sciendi

sciendi formalis, an obiectui, an etiam se extendat ad modum sciendi vocalem?

3 Oportet etiam aduertere quæstionem non esse an Logica agat de conceptibus formalibus, in quibus consistunt sciendi instrumenta, secundum rationem communem cognitionis, seu actionis vitalis, & spiritualis; sub his enim formalitatibus ad libros de anima spectant, sed tota difficultas est an Logica agat de conceptibus formalibus secundum specialem rationem instrumentorum sciendi, videlicet quatenus sunt formalis definitio, diuisio, & argumentatio, &c.

4 Statuendum est etiam non ita posse agi de conceptibus formalibus, quin aliquo modo agatur de obiectu, quia cum ad hos illi referantur, non possunt cognosci, quin indirecte & in oblique illorum obiecta cognoscantur, que conceptus obiectui dicuntur. Ex his sit authores afferentes Logicam tantum agere de conceptibus formalibus, negare non posse aliquo modo obiectu attingere, quia tantum potest esse quæstio an conceptus obiectui primò, & per se attingantur, ita ut sit obiectum Logicae primarium, an tantum secundarium, & in oblique ratione formalium, quod tantum possunt affirmare, qui afferunt Logicam tantum agere de conceptibus formalibus.

5 Eadem in modo potiori ratione dicendum est illos, qui afferunt Logicam tantum agere primariò de conceptibus obiectu, negare non posse agere de conceptibus formalibus, per quos entia illa, que per formales cognoscuntur dicuntur obiecta. Ratio est perspicua, quia Logica non agit de obiectis cognitis præcisè secundum suam entitatem, cum enim agit de natura generica, & specifica, non agit de natura animali, & hominius que genus & species denominantur, sed de illis quatenus subiectiuntur his denominationibus, neque de obiecto definito, aut demonstrato secundum se, sed quatenus subest definitioni, aut demonstrationi, alias Logica ageret de omni ente secundum se sumpto, cum nullum sit ens, quod non sit obiectum modi sciendi formalis. Addit bene Ariaga disp. 2, sect. 2. subsect. 2. non posse agi de rebus obiectis, vt subiungunt conceptibus formalibus, seu de obiectis vt formaliter sunt obiecta, quin agatur de ipsis conceptibus formalibus, per quos illa, que cognoscuntur, constituantur formaliter obiecta, & per quos formaliter dicuntur conceptus obiectui subesse formalibus, sicut non potest agi de obiecto vt albo, quin agatur de albedine, per quam constituantur formaliter album, quia ratione potest probabo conceptus formales, seu modum sciendi formalem necessariò pertinere ad obiectum formale Logicae.

§. II.

Voces non sunt obiectum Logicae.

6 Non potest in quæstionem vocari an voces secundum se cadant sub Logica obiectum, sed tantum tractanda est difficultas de vocibus, quatenus in syllogismo, & in aliis sciendi instrumentis, constituantur, & ordinantur.

7 Multi referunt pro scientia affirmativa Nominales afferentes Logicam tantum agere de vocibus, ac proinde haec esse obiectum adæquatum Logicae; illos tamen ab hac impostura defendit Huratus disp. 1. sect. 3. subsect. 1. qui haec vocem nomen vtebantur ad significandum conceptum illi respondentem, sicut enim nomine loco conceptum substituantur, sic nominibus vtebantur loco conceptum, & illa que de conceptibus significare voleant, de nominibus prædicabant, quod in causa fuit ut vulgo Nominales appellarentur, in cuius nominis ignominiam illorum gloria prævaluit, que ex doctissimis viris in nomen ipsum alijs non decorum, iam ad illos contraactum redundauit, & magno schola plauſu *Nominalium* hodie nomen recipitur.

8 Alij sunt, qui vulgi errore suffulti pro se referunt Nominales, afferunt voces esse obiectum inadæquatum Logicae.

9 Alij acuti recentes tenent voces esse obiectum materiae Logicae, quia participant artificium modi sciendi derivatum ex conceptibus formalibus; sicut actus externus prudenter participat ratione virtutis derivatus ab actu interno.

Dicendum est cum communi Doctum sententia, quos referit, & sequitur P. Suarez disp. 1. Metaphys. sect. 4. n. 27. voces nullatenus ad Logicum spectare, neque aliquam rationem obiecti Logica habere, quod si probo. Significatio & congruentia vocum non spectant ad Logicum, sed ad Grammaticum, cuius est nominibus uti significantibus id quod intendimus, & congruentia nomina seu voces componere, quibus utitur. Ornatus earamidem vocum non pertinet ad Logicum sed ad Rhethorem. Sed in nominibus seu vocibus præter significationem, congruentiam, & ornatum nihil reperitur: ergo nihil est in vocibus, de quo agat Logicus.

Dices in syllogismo vocali reperi ordinem, quo prius ponitur major, deinde minor, & posterius consequentia; & in propositione inueniri signum, ita collocatum ut significatio hunc terminum & non illum, que omnia ad Logicum spectant. Respondeo, huiusmodi collocationem non spectare ad Logicum, sed ad Grammaticum; quod probo, & non solum dissoluo argumentum, sed meam conclusiōnem confirmo. Ad Grammaticum spectat uti vocibus significantibus res eo modo, quo à nobis concipiuntur, & illas adducere, ita ut supposita libera hominum impositione subiecti dicuntur loco conceptuum, quos exprime re intendimus: ergo ad Grammaticum spectat tali modo ordinare voces ut propositione constituantur affirmativa, & vt signum hunc terminum afficiat, & vt hec propositione vocalis substitutatur loco huius mentalis, que dicitur major; & illa vocalis propositione loco illius, que dicitur minor; & alia vocalis propositione loco mentalis, que consequentia dicitur, alioquin res non significantur vocibus eo modo, quo concipiuntur, neque voces substituerentur loco conceptum: ergo ad Grammaticum spectat totum artificium syllogisticum, quod potest reperi in vocibus, si in his aliquod reperitur. Probo antecedens: voces inveniuntur sunt ad significandos nostros cōceptus, & cum quis lingua Latina instituitur, id intenditur, ut ille vocibus Latinis uti sciat, ita ut illis suos exprimat conceptus, & similibus vocibus ab aliis explicatos percipiat: ergo ad artem cuiuscumque linguae, seu ad Grammaticam illius pertinet uti vocibus eo modo, quo res exprimuntur, ea ratione, quia concipiuntur, & quo nostri interni conceptus panduntur. Consequentiā prioris enthymematis probo. In syllogismo vocali tantum requiritur ille verborum ordo, ex vi cuius sufficieret exprimitur mentalis syllogismus, seu explicantur conceptus formales in quibus consistit syllogismus mentalis: ergo si ordo requiritur ad hanc expressionem mentalis syllogismus pertinet ad Grammaticum, ut iam probauit, nullus est ordo in syllogismo vocali, qui ad Logicum pertineat.

Obiectio secundum: Logica est ignoti manifestatiua. Sed voces manifestant ea, que sunt ignota: ergo voces pertinent ad Logicam. Respondeo: voces manifestare Grammaticaliter non Logicæ, Logica enim per expressiores conceptus manifestat nobis obiecta illa, que confusè cognoscemus; voces vero non ipsi proferenti aliiquid manifestant, sed tantum audient ea, quia per Logicam vel alium proferens didicit. Sic de vocali definitione dicendum est explicare rei naturam Grammaticaliter, & in ordine ad audientem, qui illi exterius manifestat conceptus proferens, per quos natura definiti Logicæ explicatur, & haec explicatio, seu definitio interna ad Logicam spectat, & non illa externa vocalis.

Obiectio secundum: Ad Logicum spectat contemplati syllogismum vocalem: ergo voces pertinent ad Logicam. Probo antecedens: Grammaticus non potest cognoscere an syllogismus vocalis recte, vel male sit conformatus: ergo haec contemplatio ad Logicum pertinet. Respondeo omnia, que pertinent ad voces recte geri, si respondeant conceptibus, cuius sunt signa, quod ad Grammaticam pertinet, neque de illis aliud contemplandum est. In vocibus enim non spectanda est forma syllogistica, sed significatio conceptum, quod si hi formam syllogisticam habeant, hanc voces representabunt, & homo intructus simul Logicæ & Grammaticæ, per Logicam speculabatur conceptus internos, quos postquam nouerit, per Grammaticam tantum cognoscet, an voces formæ syllogisticae respondeant, quod est habere totam figuram syllogisticam, que in illis potest reperi. Quod si purus Grammaticus id præstare nequit, ideo est quia non cognoscit an conceptus illi, quibus voces respondeant, habeant in se figuram syllogisticam.

syllogisticam, & ita postquam nouit voces conceptibus his respondere, dubius manet, an respondeant conceptibus habentibus formam syllogisticam, & an habeant formam syllogisticam, que in ipsis potest exposci, quod est idem; sicuti pictor postquam nouit imaginem, referre hanc figuram, ignarus erit, an referat figuram leonis vel viri, si aliud non nouit, an hac figura sit leonina vel virina, quod arte pictoria comparare non poterit.

14 Obiectus tertius: Terminus distinguitur in terminum mentalem, & vocalem: ergo Logica agit de termino vocali: ergo de vocibus: ergo voces sunt obiectum Logicae. Repondeo eodem modo posse probari scripturam esse obiectum Logicae, quia similiter diuidimus terminum in mentalem, vocalem, & scriptum, quapropter affero diuisionem illam esse nimis improriam, & analogam; sicuti diuisio quā solemus hominem diuidere in hominem vivum, & hominem pictum.

15 Ad exemplum recentiorum quod adduximus de actu externo prudentiae, qui simul cum interno ad virtutem prudentiae pertinet. Respondeo talem actuum externum pertinere ad virtutem prudentiae, qui est effectus actus interno prudentiae, à quo imperatus procedit, syllogismus vero vocalis non est effectus syllogismi interni mentalis, neque ab hoc imperatur seu dirigitur, sed tantum procedit directus regulis Grammaticae, quarum directio ita disponunt voces, ut respondeant conceptibus, in quibus internum syllogismus consistit, quem voces respiciunt non tanquam principium dirigens, aut imperans, sed tanquam obiectum, quod significant, seu loco cuius substituuntur.

16 Adduci etiam solet S. Thomas opus. 9, quæst. 1. & initio libri Periherm. pro sententia afferente voces esse obiectum Logicae, intelligendus vero est Angelicus Doctor de vocibus pro conceptibus subrogatis, sicut Aristoteles sepe loquitur, & Porphyrius, qui librum predicabilium, librum quinque vocum appellat.

§. III.

Affignatur obiectum materiae Logice.

17 Dicendum est cum Patre Suario 1. Metaphys. dist. 1. sect. 4. & tract. 2. disp. 36. in initio, Patre Fon. tract. 2. Metaphys. cap. 3. quæst. 1. sect. 5. Hatt. disp. 1. sect. 5. subsect. 2. Arriag. disp. 2. sect. 1. subsect. 2. conceptus formales esse obiectum materiae Logicae, quod sic probo. Dialectica seu Logica est ait praescribens regulas disputandi ut omnes sententiae, & docuunt Aristoteles 1. Rhetor, ad Theodectem cap. 1. & 2. vbi docet munus Dialecticæ esse disputare, & 1. Periherm. cap. 1. vbi docet sciri oportere à Dialectico, quod sit affirmatio, & negatio, & S. August. 17. contra Cresconium cap. 18. dicit quid aliud est Dialectica, quām pericula disputandi & docuit Arist. & cap. 14. A disputatione Dialecticæ non accipi, ita Græcæ Dialecticus multò affirmatur, & tolerabilius Latinè dicuntur disputatores; quod si vñus admittere Latina Dialectica, Disputatione dicuntur, ergo ex mente Aristotelis, & Augustini Dialectica agit de affirmacione, negatione, & disputatione, sed affirmatio, negatio & disputatione sunt conceptus formales mentis: ergo agit de conceptibus formalibus. Confirmatur & declaratur eadem ratio: Logica agit de definitione, propositione, & argumentatione: sed definitio, propositio, & argumentatio important conceptus formales: ergo agit de conceptibus formalibus. Probo minorem: Conceptus, quem ego formo respondentem his vocibus *animal rationale*, recte explicat naturam hominis: ergo est definitio hominis: ergo definitio importat conceptum formale, & sic de propositione & syllogismo, & reliquo sciendi instrumentis philosophandum: conceptus formales sunt sciendi instrumenta: ergo Logica, quæ agit de sciendi instrumentis, agit de conceptibus formalibus.

18 Vidi recentiores afferentes Logican versari circa intellectus operationes tanquam circa finem, non tanquam circa obiectum immediatum, sicut ars frumentaria habet pro fine equum, & pro obiecto frani constructionem; sic Logican habere dicunt pro fine conceptus formales diligendos, & pro obiecto conceptus obiectuus. Contra: Logica immediatus agit circa conceptus formales, quām circa obiectus: ergo non possunt conceptus obiectuus habere rationem obiecti, & formales rationem finis. Antecedens probo: Conceptus obiectui resultant ex forma-

19 libus, & catenus potest illis aliqua regula prescribi, quatenus formalibus prescribitur, cùm enim in se ipsis non sint, sed tantum in formalibus, ex quibus resultant; sic in se ipsis dirigi non possunt, sed tantum in formalibus: ergo immediatus agit Logica de conceptibus formalibus quām de obiectuus: ergo non veratur Logica circa conceptus formales tanquam circa finem mediācum mediis conceptibus obiectuus, circa quos ut obiectum immediatum versetur. Corroboretur præcedens conclusio rationibus, quibus iam probabo conceptus obiectuus non pertinere ad primarium Logicæ obiectum.

Dicendum est secundum, Logicam primariò & per se non agere de conceptibus obiectuus, sed tantum secundariò quatenus hi sunt obiectum formalium; sicuti pictor, qui agit de Cæsaris imagine tantum de Cæsare agit quatenus est obiectum imaginis, quæ est proprium & immediatum obiectum suæ artis. Logicam non agere de conceptibus præcisè secundum se sumptis, sed tantum quatenus formalibus subsunt extra omnem controvërsiam est, de illis ergo tantum poterit agere quatenus formalibus subsunt. Sed haec ratione non posse de illis agere, nisi quatenus agit immediatus de formalibus, sic probo. Eatenus potest agere de conceptibus obiectuus ut subsunt formalibus, & de illis præcepta tradere quatenus ab ipsa sunt: sed conceptus obiectui ut directi tantum sunt à Logica, quatenus ab ipsa sunt formales: ergo tantum potest agere de conceptibus obiectuus, ut subsunt formalibus, quatenus agit de formalibus. Maior per se patet, frustra enim præcepta tradentur de illo, quod fieri nequit, præcepta enim ordinantur ad proximam, & ad illud per se tantum possunt ordinari præcepta, quod est praxis, seu operatio exercita præceptorum directione. Minorem probo: in conceptibus obiectuus ut directis, seu ut subsunt formalibus duo reperiuntur: entitatis ipse, quæ cognitiones seu formales conceptus terminant. Sed Logicus non facit entitates ipsas secundum se: ergo tantum affici formales conceptus. Confirmatur & declaratur eadem ratio: conceptus obiectui ut directi, seu ut subsunt formalibus per se non sunt, sed tantum resultant ex formalibus, sicuti denominatio visi resultat ex visione, & catenus tantum possunt bene malè fieri, quatenus bene vel male sunt formales: ergo tanta directio eò debet tendere, ut recte sunt formales, quibus rectè factis obiectuus rectè esse directos necesse est: obiectui enim ut directi, tantum sunt in directione ipsa, sicuti paries formaliter ut visus tantum sit in ipsa visione. Rem vñico cape verbo. Id doceor Logicā, quod facio: Sed ego tantum facio conceptus formales: ergo tantum Logica doceor circa conceptus formales. Rurius, Logicā tantum docemur definire, diuidere, enunciare, & arguere, sed hæc omnia tantum consistunt in nostris intellectus operationibus: ergo Logica tantum agit de nostris intellectus operationibus.

Dices his probari actus prædictos Logicæ tantum tendere circa conceptus formales, dari tamen in eadem Logica alios actus speculatiuos, qui veruntur immediatus non solam circa conceptus formales, sed etiam circa obiectuus. Poterant solutionem reiicere ex dicendis Punct. 5. vbi probabo nullum actum speculatiuum reperi in Logica; sed esto, actus speculatiuos contineat Logica, adhuc hi tantum immediatus conceptus intuebuntur, quod si probo. Logica non speculatur res secundum se sumptis, sed formaliter quatenus directas: ergo id, quod formaliter speculatur, est earum directio. Sed directio ipsarum nihil aliud est, quām formales conceptus, à quibus obiecta extrinsecè directa dicuntur: ergo id, quod formaliter Logica immediatus contemplatur, tantum est directio conceptuum obiectuorum, quæ non distinguunt à conceptibus formalibus.

20 Dices, conceptus ut directos duo dicere, formalem directionem, & obiecta, quæ ab hac exrinsecè directa dicuntur, & vñrumque Logican speculari. Contra: Logica non agit de obiectis, quæ conceptibus formalibus directa dicuntur, secundum se sumptis, ut distinctis à formalibus, sed illa formalitate, sub qua subeunt denominationem directorum: ergo tantum agit de forma illa à qua procedit talis denominatio; sicuti pictor, qui agit de tabula ut picta tantum agit primariò, & per se de pictura, & de tabula, tantum secundariò. Confirmatur: conceptus obiectui ut directi tantum dicunt primariò, & per se illud supra quod cadit reduplicatio vñsed hæc tantum cadit supra rationem

formalem illorum: ergo conceptus obiectui formaliter ut directi tantum dicunt primari & per se directionem & secundari & in obliquo subiecta, que denominantur directa: ergo dicere Logicam agere de conceptibus obiectui formaliter ut directis, tantum est dicere Logicam primari agere de directione, secundari de subiectis, que his subiuntur. Particulam ut tantum cadere supra rationem formalem illius, quod afficit, communis omnium loquendi modus ostendit, & communis omnium consenserit imposita est ad hanc rationem formalem significandam, quod constat ex omnibus loquitionibus, quibus hac particula vtrinque; dicimus enim de subiecto albo & dulci, v. g. de saccharo, saccharum ut est album, non est dulce, quo tantum significamus albedinem non est dulcedinem, seu non esse eandem formam, est ut cuius idem subiectum album constitutur, & ut cuius dulce redditur.

22 Obiectum Hurtadus; Plura praecepta, que tradit Logica non possunt verificari de conceptibus formalibus, sed tantum de obiectu: ergo Logica non tantum agit de conceptibus formalibus, sed etiam de obiectu. Probat antecedens: Logica docet definitionem, & definitum debere converti, quod non potest conuenire conceptibus formalibus, qui inter se convertuntur, & optimè quadrat conceptibus obiectui: deinde docet genus predicari de specie, quod de conceptibus formalibus dici nequit, sed de obiectu: Similiter docet utramque praeceptum non distinguere realiter à conclusione, sed tantum ratione nostra, quod verum est in praeceptis, & in conclusione obiectu: & non in formalibus, ergo hæc & alia huiusmodi praecepta traduntur tantum de conceptibus formalibus, & non de obiectu. Si aliquid probaret hec ratio extorqueret Logicam agere de obiectis conceptuum formalium secundum se sumptis, & non quatenus subiunt conceptibus formalibus, quod nemo admittit; & ego sic inferri probo. Obiectum conceptus formalis definiti, & obiectum conceptus formalis definitionis, seu definitionis formalis in se independenter à formalibus conceptibus abique vlo responsum ad illos convertuntur, seu sunt idem ut per se notum est, & vt subiunt his conceptibus formalibus distinctis non convertuntur: ergo hoc quod definitionem, & definitum converti, non conuenit conceptibus obiectui ut subiunt formalibus, sed secundum se sumptis: ergo de illis secundum se sumptis agit Logica. Obiecta illa non converti ut subiunt illis distinctis cognitionibus sic probo: Obiecta ut subiunt illis cognitionibus dicunt formaliter cognitiones realiter distinctas: ergo licet materialiter convertuntur, seu sint idem simplex obiectum, formaliter non converti dicuntur, non enim concreta, quorum forma distinguuntur formaliter sumpta, converti possunt, quamvis subiecta convertuntur, quia hec formaliter sumpta converti, dicit converti formas, per quas constituantur. Confirmatur: hæc propositio in omnium sententia est falsa saccharum ut subiectum, subiectum dulcedini, que idem sonat cum ita saccharum ut est album, est dulce, & utraque dicit identitatem inter albedinem & dulcedinem: ergo similiter hoc propositio est falsa, homo ut subiectum formalis definitionis, seu definitio formalis, subiectum conceptus formalis definiti, que cum ita coincidit, homo ut cognitus per definitionem formalem, est cognitus per conceptus formalis definiti, qui non est definitio, sed conceptus confusus definiti, & utraque importat identitatem inter definitionem formalem, & conceptum, ex vi cuius definitum confusus apprehenditur, quia in re non subsistit, & ita utraque propositio est falsa. Idem argue de identitate præmissarum cum conclusione, & generis cum speciebus, & de quibuscumque aliis.

23 Respondeo præcepta Logica immediatè tradi circa conceptus formales, que tantum dirigi possunt, quorum sensus hic est: definitio & definitum debent converti, hoc est, conceptus formales definitionis, & conceptus formales definiti sic debent confici ut obiectum vtrinque sit idem inquisibiliter sumptum: Genus prædicatur de specie: hoc est, conceptus formalis generis, & conceptus formalis speciei tales debent esse ut obiectum conceptus formalis generis verè dici possit de obiecto conceptus speciei: Præmissæ non distinguuntur realiter à conclusione, hoc est conceptus formales præmissarum, & conceptus formales conclusiois sic debent esformari, ut obiectum conceptus for-

malis conclusionis non distinguatur ab obiecto conceptum formalium præmissarum, & sic de omnibus aliis præceptis. Sic intelliguntur præcepta cuiuscumque artis, cum enim ars architectoria dicit, edificium debet habere hanc proportionem longitudinis, & latitudinis, præceptum hoc immediate dirigitur ab architecto, cui immediate non præcipitur proportio longitudinis, & latitudinis, sed id, ex quo resultat longitudo, latitudo, & harum proportio, quod est præcipi illarum actiones lapidum & lignorum ex quibus resultat longitudo, latitudo harumque proportio.

§. IV.

An omnes operationes intellectus pertineant ad obiectum Logicae.

24 Et difficultas an Logica, quæ habet pro obiecto conceptus, seu intellectus operationes, versetur circa omnes operationes, apprehensionem videlicet, iudicium, & discursum; an harum aliqua ab obiecto Logicae sit excludenda? Non defuere antiqui, qui tantum ad tertium intellectus operationem obiectum Logicae reducunt; neque alii, qui strictiores terminos Logicae obiecto assignarent afferentes hos demonstrationem non excedere. Iam tamen inter authores tota controvèrsia ad apprehensionem simplicem datur. De iudicio & quocumque discursu apud omnes Doctores, uno vel altero tempore, statutum est ad obiectum Logicae pertinere. Simplicem apprehensionem ab obiecto Logicae excludunt Nostri Conimbricenses question. 5. Proem. art. 3. Hurt. disp. 1. sect. 2. s. 10 Logican amplecti tamquam proprium obiectum omnes intellectus operationes defendunt P. Suarez tom. 1. Metaphys. disp. 1. sect. 4. P. Bonf. 2. Metaphys. cap. 3. quest. 1. sect. 3. P. Rub. quest. 6. Arriag. disp. 2. sect. 4.

25 Præmitto duplēcē dari apprehensionem, quamdam simplicem, aliam compostam. Simplex apprehensio dicit illa, in qua obiectum apprehensum apparet indubitate ut unum, sive in se ut unum, sive plura, sicut apprehensio, que fertur in ratione, quod ex parte obiecti dicit plura, & omnia instar unius ex vi huius apprehensionis attinguntur. Apprehensio composta est illa, in qua obiectum instar duorum apprehenditur, sicut in hoc complexo animal rationale, in quo rationale apprehenditur instar distincti ab animali, eti cum illo identificetur.

26 Præmitto similiter bisariam posse rem aliquam arte dirigi. Primum ut compositum artificiosum, quod ars sua directione construit, quo pacto cathedra domuvel ab arte dirigitur: Secundum potest dirigi non ut opus artificiosum neque ars factum, sed ut pars operis seu ut materia quam definit ars in constructionem operis artificiosi. Sic dominicatoris ars dirigit ligna, & lapides ab alio artifice expolita, ad quorum usum, & non ad illorum effectu regulas prescribit. Quod primo modo dirigitur potest esse omnino simplex & omnis compositionis expers. Ratio est facilis: opus aliquod ab arte dirigi nihil aliud est, quam in se tale euadere, quale illud prescribit ars, seu quale cognitione dicit effaciendum. Sed entitas omnino simplex potest fieri ea ratione, quia cognitione dicit effaciendum: ergo opus omnino simplex potest dirigi cognitione prescribente non solum illius usum, sed illius effectu: sic Angelus à Deo productus procedit directus secundum ipsius effectuē à cognitione simplicis intelligentiae, quia Deus cognovit Angelum possibilem in differentem ut produceretur. Que posterior modo dirigitur, eti secundum suam entitatem simplicia vel composta esse possunt, quia possum ego uti re simplici vel composta ad aliam conseruandam, semper dirigitur directio ne quadam ordinata ad opus compendendum ex illo, cuius usus prescribitur; & ex alio adiungendo entitati, quia viciuntur tamquam materia, aut parte rei faciende. His præmissis duplii conclusione difficultatem definio.

27 Apprehensio composta potest dirigi ab intellectu in se ut fiat artificiosus, & de facto ita dirigitur, quod sic probo. Apprehensio, quia expressa, & distincte percipio partes metaphysicas hominis per conceptum respondentem his vicibus animal rationale, est sciendi instrumentum, videlicet, definitio

definitio constans genere & differentia facta iuxta regulas Logice, qua praebunt definitionem debere constare genere & differentia: ergo hac apprehensio potest dirigi Logice precepto, quo instruor hac ratione definitio- nem confidere. Confirmatur: si quis intendens hominem definire apprehenderet animal sensituum, contra Logica regulas definitionem exhiberet, seu potius nihil definire: & si apprehenderet animal rationale sensituum, definitio illa esset contra Logica precepta, quia in illa superflueret sensituum: ergo definitio fieri potest iuxta Logica precepta, & contra eadem Logica precepta ergo potest praescribi Logica preceptis. Rem simplici enthy- menate ostendo: Logica tradit precepta definiendi: ergo definitio potest dirigi his preceptis, alias superflue precep- ta ista darentur, si nihil deferuerint ad definitionem fa- ciendam. Definitionem confidere in simplici apprehensione sic probo: quando ego dico, *homo est animal rationale* predico definitionem de definito: ergo definitio non est totum hoc complexum, *homo est animal rationale*, sed illud extre- dum, quod se tenet ex parte predicatorum, videlicet *animal rationale*, quod est obiectum simplicis apprehensionis, quae regulariter praedit hoc iudicium, ut plurimum enim aetquam ego enunciem *animal rationale*, apprehen- do utrumque extre- dum, quod postea annexo per actum iudicii, & apprehensione terminata ad hoc extre- dum *animal rationale* est ad aqua- hominis definitio, quae ex parte obiecti continet quod essentiale est homini, & hoc di- stincte sine confusione partium metaphysicarum attingit cum distinctione inter genus & differentiam, videlicet in- ter animal, ex vi cuius homo conuenit cum aliis specie- bus, & rationale, ex vi cuius differt a reliquis omnibus.

28 Respondeat Hurtadus definitionem non pertinere ad Logicum, nisi quatenus affirmatur definitio, vel de illa ali- quid affirmatur vel negatur, & tunc non est obiectum simplicis apprehensionis, sed iudicij, neque in hoc iudi- cio (ait Hurtadus) reperiatur aliqua apprehensio, quae iudicio corresponeat, quia hec non est pars iudicij, ac proinde etiam si hæc propositio *homo est animal rationale*, sit obiectum Logice, nulla simplex apprehensio in hac pro- positione reperiatur, quae Logica dicatur obiectum. Fatoe in hoc iudicio *homo est animal rationale* nullam reperi- ri simplicem apprehensionem, quia iudicium non componitur ex apprehensionibus ut bene docet Hurtad. verum tamen non aetior Hurtado afferent definitionem extra iudi- cium per simplicem apprehensionem, factam, ex vi cuius perci- pio *animal rationale*, non esse obiectum Logice, quod sic impugno. Hæc apprehensio *animal rationale* verè attingit partes Metaphysicæ homini distinctè cognitas, quarum una est genus & altera est differentia, & in omnibus est conformis preceptis definitionis, quod non habet alia apprehensio *animal sensituum* seu *animal sensitivum rationale*: ergo hæc apprehensio est iuxta regulas Logice quod alia non habet; ergo hæc apprehensio est Logica obiectum.

29 Dices apprehensionem hanc esse iuxta Logica pre- scriptum, nihilominus non esse preceptis Logice directam, quia independenter ab his sicut in mente excitata, & in ordine ad hanc apprehensionem perinde se habent precep- ta Logice, ac si non essent. Adde conque- nter, quod ait Hurt, precepta Logica non esse de definitione facien- da extra iudicium, quia frustra tradenter precepta, de illo quod vi preceptorum fieri nequit, sed de definitione inclusa in iudicio, quo quis dicit, *homo est animal rationale*, aliòve huiusmodi.

30 Tota rei difficultas in huius solutionis doctrina verti- tur, nullus enim negare poterit apprehensionem respon- dentem his vocibus *animal rationale* definitionem contine- re, in qua nullus scrupulosis Dialecticis vitium depre- henderet, & ita non ex alio capite poterit ab obiecto Logi- ca extrahi, nisi ex eo quod independenter fiat a preceptis omnibus Dialecticis, & ita illius rectitudo non a Logica acquista procedat. Quod si intellectus possit aliquo pre- ceptu dirigi ad hanc apprehensionem elicendam, ipsam intra obiectum Logice contineri extra dubium erit. Sen- tio inherens doctrina tradit, rectitudinem huius apprehensionis, seu ipsam apprehensionem, a qua rectitudo non distinguitur optimè fieri posse dependenter a preceptis Logice quibus intellectus instruitur. Probat hoc non nullus ex eo quod postquam intellectus apprehendit ani- mal, & apprehendit rationale, & apprehendit hinnibile,

& apprehendit mortale, & alias huiusmodi differentias, potest preceptis Logice instructus coniungere apprehensionem animalis cum apprehensione rationalis, & quandam complexam apprehensionem componere, ex vi cuius hominem definitat, quod forsitan non ita faceret si preceptis Logice non esset instructus, sed his destitutus coniungeret cum apprehensione animalis alijsve apprehensiones, quibus vitiosam redderet definitionem. Hac ratione defendunt simplicem apprehensionem dirigi preceptis Logice non tanquam opus artificiosum, sed tan- quam material ex qua sit artificiosum opus, sicuti diri- guuntur ligna & lapides in constructione domus. Doctrina hæc non omnino placet, quia apprehensio composita non componitur ex duplice simplici apprehensione, sicuti ne- que iudicium ex duplice apprehensione, quod probabo Controu. g. de anima, Punct. 2. ergo intellectus non po- test coniungere apprehensionem simplicem animalis, & apprehensionem simplicem rationalis ad construendam hanc complexam apprehensionem animal rationale: ergo precepta Logica non possunt intellectum instruere ad hanc apprehensionem elicendam.

31 His tamen non obstantibus censeo precepta Logica in- tellectum dirigere ad apprehensionem compositam fa- ciendam ex pluribus simplicibus, non quia intellectus sim- plices apprehensiones in se vniat, sed quia ex obiectis ap- prehensis distinctis apprehensionibus simplicibus vnam compositam conficiat amplectentem obiecta utriusque simplicis. Exempli gratia, apprehendit intellectus *animal*, & apprehendit intellectus *rationale*, & hoc absque ullis Logica preceptis, vel saltem absque preceptis, quae ver- fiantur circa definitionem; his habitis apprehensionibus dicit Logica: annexa obiecta harum duarum apprehensionum alia apprehensione, quae indiuitabiliter utrumque attingat obiectum, quo facto optimam homini definitio- nem confringit constantia in genere, & differentia: posse voluntas hac cognitione prauenta imperat intellectui ap- prehensionem illam, quam confici intellectus imperatus voluntate directiu Logica precepto seu cognitione pra- scribente quomodo sit facienda definitio. Itaque ap- prehensio animali, & apprehensio rationali, per apprehensiones distinctas, imperat voluntas prauenta cognitione pra- scribente, definitionem faciendam esse per apprehensionem complexam indiuitabiliter ad utrumque obiectum terminatam, quam apprehensionem elicit intellectus, quae est praxis actus Logica illiusque obiectum.

32 Ex his inferes apprehensionem animalis, & apprehensionem rationalis extrinsecè tantum posse dirigi ut mate- riam, ex qua sit definitio, quae non sit ex ipsis apprehensionibus, quia, ut dicebam, apprehensio composita ex sim- plicibus non componitur, sed tantum ex obiectis, ad quae simplices apprehensiones terminantur.

33 Procedit modò difficultas an simplex apprehensio possit in se dirigi, ut opus artificiosum, quae tota denoluitur ad inquirendum, an apprehensio, quæ confici genus, vel speciem, sive per precisionem ex parte actus, sive ex parte obiecti possit a voluntatis imperio dependere. Quia certum est apprehensionem, quæ cognoscit animal abstractum a suis inferioribus, & apprehensionem, quæ appre- hendo rationale abstractum a suis inferioribus & pre- cipsum ab animali constitutum verum genus, & veram diffe- rentiam, ita ut nullum vitium contra Logica precepta in his apprehensionibus possit reperi- ri. Censent nonnulli ha- similes apprehensiones non posse imperari, quia si intellectus sufficiens habet speciem ad illas, necessariè eliciuntur; sin minus, nullo imperio intercedente elici- poterunt. Non aetior huic rationi, quia non omnes species que sunt in intellectu sufficiens ad aliquem actum, semper intellectum ad illum elicendum determinant, sed illum constituant potentem elicere actum, si de- terminetur a voluntate ad talen actum elicendam, ut in omni probabili iudicio certum est. Affirmo ergo postquam quis cognovit hominem & equum cum aliquibus opera- tionibus similibus & alijs dissimilibus, & ex preceptis Logice cognovit rationem genericam abstractam ab specie- bus distinctis habentibus similes operationes, quarum principium confusum cognitum dicitur genus, posse voluntate imperare intellectui, ut abstractum principium aliquod commune illarum operationum similem, quod dicetur genus illarum species, ex vi cuius impe- rii intellectus apprehendet principium illarum opera- tionum,

tionum, videlicet animal, quod est propriæ genus constitutum formaliter per illam cognitionem, si cognitione pertinet ad rationem formalem generis; vel quasi efficienter, si cognitione non pertinet ad rationem formalem generis, sed illam fingit, &c. Voluntatem posse huiusmodi abstractionem factam per simplicem apprehensionem, mihi suadeo ex eo quod scimus intellectum subiecti voluntati in omnibus actibus, quorum habet principium sufficiens, & non ad illos necessari determinans, quod habere respectu harum apprehensionum experientia ipsa fuderet. Secundò quia scimus intellectum in pluribus actibus voluntati obediens, & nulla est ratio, quæ huiusmodi apprehensionem ab illius eximiat imperio. Tertiò quia ipsa experientia compertum est nos pro nostræ voluntatis libertate modò apprehendere rationem animalis præcisam, modo rationem rationalis, & alia huiusmodi prædicta vniuersalia.

34 Obiicias: quando voluntas imperat hanc apprehensionem, ex vi cuius constitutur vel efficienter vniuersale; iam intellectus cognoscit illam apprehensionem: ergo cognoscit illius obiectum per eandem cognitionem, quæ apprehensionem cognovit: ergo iam habet apprehensionem de illo obiecto, cuius apprehensionem imperat; ergo iam supponit factum genus, aliquid vniuersale ad quod factum imperat apprehensio. Confirmatur: eo ipso quod voluntas imperat intellectui apprehensionem circa principium sentiendi commune homini, & equo, iam supponit intellectus cognoscens hoc principium commune: ergo iam factum supponit apprehendens tale principium: ergo iam supponit construens vniuersale: ergo vniuersale nunquam si Logica præceptis, vel si aliquando sit, illius effectio est superflua, cum iam supponatur factum ex alia apprehensione præcedente actum imperij Logicae præceptis directum. Respondeo actum voluntatis imperare in actu primo constructionem vniuersalis, seu principij communis omnium actuum sciendi, non verò hanc specialem constructionem vniuersalis, seu hoc speciale animal quod nondum intellectus agnoscit, licet ex illo imperio hoc vniuersale speciale procedat, sicut cum voluntas imperat intellectui inquisitionem rationem ad aliquam conclusionem probandam, & ex vi huius imperij intellectus inquirit, & hanc specialem inuenit rationem, quam numquam intellectus in particuli apprehenderet. Ex quo sit non supponi ad illud imperium, ex quo procedit constructio huius vniuersalis animal, cognitionem aliquam de apprehensione speciali, per quam sit, neque de illius speciali obiecto, sed in communi de aliqua apprehensione, cuius speciale naturam nondum intellectus perspectam habebat. Sic contingit in omnibus sciendi instrumentis, quia antequam intellectus apprehendat in particuli demonstrationem aliquam, quæ concludatur hominem esse risibilis, eo ipso quod proponatur intellectui hoc obiectum, homo est risibilis, esse demonstrabile, voluntas imperare potest intellectui ut obiectum demonstraret, quod præstabit intellectus per hanc numero demonstrationem, cuius principia ipse inquireret.

35 Obiicias primò: Simplex apprehensione est vniuersus simplex actus: sed vniuersus actus non est capax directionis: ergo simplex apprehensione non est capax directionis. Respondeo nonnulli simplicem actum non esse capacem directionis ut opus artificiosum, bene tamen ut materiam ad opus artificiosum conducentem; ergo verò hac solutio prædicti argumento satisfacere non possum, quia dixi simplicem apprehensionem dirigi ut opus in se artificiosum. Respondeo negando minorem, quia simplex actus conformis potest esse regulis artis, & ita potest regulis dirigi, quibus sit conformis. Neque obiectus non posse male fieri, quia directio non semper deferunt ut idem opus, quod posset male fieri, recte fiat, sed ut fiat opus intrinsecè rectum, quod sine directione, quoad substantiam non fieret: sed de hoc latius.

36 Obiicias secundo: Dialectica nullum tradit præceptum ad simplices apprehensiones eliciendas, neque illa doceatur obiecta apprehendere: ergo Dialectica non respicit simplices apprehensiones tanquam proprium illarum obiectum. Respondeo Dialecticam non tradere præcepta ad apprehensiones facientes præcisæ, ut sunt cognitiones, sed quatenus sunt formæ constituentes vniuersale, vel illius effectiones, & quatenus sunt definitiones alicuius obiecti docent enim præceptis Logicae quales debeat esse

apprehensiones, ut huiusmodi munera præsent, & quibus debemus vti ad definiendum vniuersandum, quod sit per simplicem apprehensionem; ex vi cuius cognoscitur distinctè obiecta, que antea in ista vniuersitate fuerant præcognita, & ad constringendum vniuersale, quæ omnia ad Dialeticam, & ad sciendi modum spectant.

§. V.

An ens rationis sit obiectum Logicae.

37 Requens est in Thomistarum schola sententia, quæ docet obiectum Logica esse ens rationis. Ita sententia videtur D. Thom. 4. Metaphys. lect. 4. part. 2. quam sententiam illi adscribunt Sot. quest. 1. Proem. vbi citat alia loca S. Thom. Aegid. Romanus initio Elench. Tol. quest. 5. proem. Fonf. lib. 2. Met. cap. 3. quest. 1. lect. 3. P. Rub. quest. 6. concl. 2. qui omnes uno Fonfecit dempto S. Thomam sequuntur; eamdem sententiam tenet Durandus in 1. dist. 33. quest. 1. num. 10. Caterulinus P. Hurt. subsect. 1. & 2. præcipue à S. 53. optimè probat Angelici Doctoris mentem esse, obiectum Logica esse nostros formales conceptus, qui entia rationis dicuntur, quia efficienter ab intellectu procedunt, & in intellectu subiecti, & ab intellectu esse habent, ac proinde cùm ratio pro intellectu sumatur, optimè nostræ ratiocinationes entia rationis dicuntur, quia à ratione, hoc est ab intellectu procedunt, & in ratione subiectantur. In eodem sententia rectè interpretatur Aristotelem, & ferè omnes Doctores pro hac sententia suprà citatos, quos legitimè ab Hurtado exponi præcipue Angelicum Doctorem constabat legenti, testimonia ab ipso adducta, quæ omitti, quia apud ipsum facile videri possunt.

38 Obiectum Logica non esse ens rationis, hoc est ens ratione factum fert communis sententia, quam amplector iuxta doctrinam traditam, ex qua ita clare infertur ut noua probatio non indiget. Vnico verbo discursum infinitum: Obiectum Logica sunt operationes nostri intellectus: ha non sunt entia facta sed realia, sed realiter ab intellectu producta, & in intellectu recepta: ergo obiectum Logica est aliquid reale & non ratione factum. Quod si dicas, præter operationes intellectus, quæ sunt reales, etiam entia rationis ad obiectum Logica spectare, faciliè videntur hanc ex prædictis præcludam. Si ens rationis aliquo modo pertineret ad obiectum Logica, maximè quia est obiectum conceptum formalium ad Logican spectantium: Sed obiectum conceptum formalium non est obiectum Logica; ergo nullæ rationes entia rationis possunt ad obiectum Logica pertinere. Tradunt maiorem omnes, qui assertur obiectum Logica esse ens rationis. Minorem ex professo suprà probauit; obiecta enim conceptum formalium sunt conceptus obiecti, & hos non pertinere ad primarium Logica obiectum multis ostendi.

39 Ex hac doctrina totum sententiae contrariae fundamentum evenerit, si enim illius propagatores arguant: Logica agit de definito, de genere, de differentia, & specie, & aliis secundis intentionibus. Sed definitum ut definitum, genus, differentia, & species sunt entia rationis: ergo agit de entibus rationis. Respondeo, Logican primariò non agere de definito ut definito, neque de genere, differentia, aut specie quatenus sunt obiecta facta à nostro intellectu, si verum est, hæc esse obiecta facta; sed de actibus, seu de operationibus, seu cognitionibus, quibus hæc obiecta finguntur, quas reales esse nemo ibit inficias, quia obiectum factum non potest fingi, nisi per realem cognitionem, ex vi cuius habet esse obiectum in intellectu. Dixi non agere de his quatenus sunt obiecta facta, si talia esse verum est, quia existimo definitum ut definitum, genus, differentiam, & speciem esse entia realia, ac proinde etiam Logica de his ageret, non ageret de obiectis factis. Hæc obiecta non esse facta, sed realia sic probo. Definitum ut definitum tantum importat denominationem extrinsecam deriuatam à cognitione, in qua formaliter consistit definitum, seu à definitione formalis: verbi gratia homo ut definitur dicit hominem ut cognitum ex vi cognitionis respondentis his vocibus animal rationale, que cognitione est formaliter definitio, & suum obiectum definitum denominat. Sed hæc extrinsecas denominatio non est ens factum, sed ens reale indistinctum à obiecto denominato, & à forma denominante;

nante: ergo definitum ut definitum non dicit quid fictum, sed tantum quid reale extrinsecum. Definitum ut definitum tantum importare extrinsecam denominationem à definitione derivatam, sicuti visum ut visum, & cognitum ut cognitum similes denominations important procedentes à cognitione & visione, negabit nemo: has denominations extrinsecas non esse entia rationis, sed realia probo. *Controu. 12. Met. Punct. 5.* Genus, differentia, speciem, & alia huiusmodi concreta non esse entia rationis, sed realia intentionalia constabat ex dicendis. *Controu. 3.* vbi probabo vniuersale, & consequenter omnes illius species in quibus continentur concreta supra relata, constitui formaliter per cognitionem realem terminatam ad obiecta realia, nullā fictione intercedente; ac proinde etiam Logica respicit tanquam proprium obiectum vniuersale, genus, & speciem, nullum fictum obiectum respicer, quia animal ut vniuersale, & vt genus respectu hominis, & equi tantum dicit cognitionem quamdam confusam, in qua consistit forma vniuersalis, & forma generis, quae extrinsecè dat conceptui obiectivo animalis denominationem vniuersalis, & talis vniuersalis, videlicet generis, & sic in quibuscumque aliis speciebus vniuersalis contingit, quae tantum important extrinsecam quamdam denominationem ab hac, vel ab illa cognitione tanquam à definitione derivatam.

Agit ergo Logica de vniuersali, genere, & specie secundum id quod formaliter dicunt, hoc est, de formis per quas vniuersale, & illius species constitutur, quae sunt cognitiones reales; quod si cognitiones ita non constituerent formaliter vniuersale, & illius species, sed tantum terminantur ad formas fictas ex vi ipsarum cognitionum, per quas formas vniuersale, illiusque species constituerent, quod ita fieri multi probabilitate sentiunt, tunc non diceretur Logica agere tanquam de obiecto primario, de formis vniuersalis, & speciebus vniuersalis, sed de cognitionibus, ex vi quarum fierent tales formae fictae, quia formae fictae in se ipsis dirigi non possent, sed in cognitionibus, ex vi quarum fierent; implicat enim obiecta ficta directionem aliquam habere, præter directionem intrinsecè inherentem cognitionibus, quae extrinsecè obiecta directa denominant, non enim alia ratione obiectum bene, vel male cognitione potest constitui, nisi quatenus cognitione ad illud terminata bene vel male se habet, & tantum potest arte fieri obiectum sive reale, sive rationis constitui rectè cognitione, quatenus potest arte fieri constitui rectè cognitione ad illud terminatum.

Ex his inferes, quod etiam genus, aut species pro materiali sit ens rationis, ut cùm chimera consideratur tanquam quid superioris respectu hircocerui, & hippocentauri, non ideo Logican agere de ente rationis, quia Logica immediate & per se non respicit tanquam proprium obiectum materiam, ex qua sit vniuersale, sed cognitionem per quam sit, sive hæc sit forma vniuersalis, ut ego cum multis sentio, sive tantum terminatur ad formam illius vel alii opinantur. Quod si Logica inquirat, quae sit materia, & quae sit forma vniuersalis, ideo est, quia Logica intendit dirigere cognitionem, in qua consistit, vel ex vi cuius finitur forma vniuersalis & cognitionem terminatam ad materiam vniuersalis, & ideo non potest non secundari de harum cognitionum obiectis agere.

Obiectis primò: Aristotelem. *Met. tex. 5.* licet enim Dialecticum & Metaphysicum agere de omni ente: Sed Metaphysicus agit de ente reali: ergo Logicus agit de ente rationis. Absurdè satish hoc Philosophi testimonium ad rem hanc adducit, si enim aliquid probaret, ex illo inferretur Logicum agere de omni ente rationis vniuersaliter sumptu; quod Dialecticum esse errorem affirmat P. Suar. disput. 50. Met. initio. Alter intelligendus est Aristoteles, videlicet de ente reali respectu Dialectici & Metaphysici, de quo secundum se sumptu agit Metaphysicus, & de eodem formaliter ut definitibili, & vt demonstrabili, & sub aliis denominationibus, quas participat à sciendi instrumentis agit Dialecticus, quod tantum est agere de definitione, de demonstratione, & de aliis scientiis instrumentis.

Ad quacumque alia testimonia, quae ex Aristotele & S. Thomae adducuntur, respondentum est, per ens rationis non intelligi ens fictum, sed ens à ratione seu ab intellectu factum, quod frequenter apud Aristotelem, & S. Thomam ens rationis appellatur. Sic Aristoteles. *Post.*

lit. cap. 14. vbi artes intellectuales, artes rationis vocat, & S. Thom. opuscul. 47. syllogismum vocavit actum rationis, & opuscul. 48. in tract. de demonstratione cap. 14. scientiam appellat motum rationis.

Obiectis iterum: Contrariorum eadem est scientia, seu disciplina: Sed Logica agit de definitione reali: ergo agit de definitione ficta, seu de definitione rationis: ergo agit saltem inadæquata de ente rationis. Confirmatur: quia Metaphysicus agit de ente reali, agit de ente rationis, quod opponitur enti reali: ergo quia Logicus agit de definitione formalis reali, debet agere de definitione formalis rationis, quae illi opponitur. Eodem argumento poterit probari quacumque aliam scientiam agere de ente rationis. Theologia enim, quæ agit de Deo reali, dicetur eadem ratione debere agere de Diis fictis, qui opponuntur Deo vero, & reali; & facultas, quæ agit de vera Medicina dicetur agere de Medicina ficta. Respondeo definitionem rectam, de qua agit Dialecticus non opponi contrariè cum definitione rationis, sed cum definitione vitiosa, quæ non est iuxta regulas recte definitionis, & ita Dialectica, quæ agit de recta definitione, etiam debeat agere de definitione illi contrariè oppositâ, non debet agere de definitione rationis. Ad confirmationem desumptam ex Metaphysica, Respondeo obiectum Metaphysica esse conceputum entis realis abfractè sumptum, cui tantum potest ens rationis opponi, quia vnum contrarium debet esse extra aliud, & extra ens reali prater ens rationis nil potest ex cogitari, quod illi opponatur.

§. VI.

De restitutione, & directione operationum intellectus, & artificio Logicae prescripto.

D iversus est directio, quædam activa, alia passiva, vel formalis. Directio activa est dictamen illud, ex vi cuius prescribitur modus, quo faciendum est opus quod dicitur directum, actus verbi gratia quo dicit Logicus, *definatio debet constare genere, & differentia, & actus, quo dicit Architectus: adiunctus debet habere hanc proportionem longitudinis cum latitudine.* Directio passiva vel formalis est ratio illa, ex vi cuius opus arte factum conforme est dictaminis prescribenti modum, quo faciendum est, quod in adiunctio erit hæc proporcio longitudinis cum latitudine, & in definitione hæc compositio ex genere, & differentia, quæ correspondenti dupli directioni activa supra explicata. Directio activa extrinsecè est operi directo, & directioni formalis, fertur enim activa directio in opus directum, & in illius directionem tanquam in obiectum quod prescribitur, & ad quod faciendum dirigit operantem. Directio formalis seu passiva intrinsecè est operi directo, & in illo reperitur; intrinsecè enim est definitionis compitio ex genere, & differentia, & adiunctio proporcio longitudinis, & latitudinis, quam habet.

Cæterum, in ipso opere directo duplificem directionem possumus intueri, quandam intrinsecam, extrinsecam aliam. Directio intrinsecè est illa, ex vi cuius opus est conforme praceptis artis, sive ab illis processerit, sive non. Sic definitio constans genere, & differentia dicitur iuxta pracepta Logicae, etiam si casu facta fuerit nullo præcepto dictamine Logico, & hæc directio sumitur formaliter ab aliquo intrinsecè rei directæ. Alter potest dici opus extrinsecè directum, quatenus de facto est obiectum directionis activa, à qua procedit, & à qua tanquam à forma extrinsecè dicitur directum, sicuti dicitur obiectum visum à visione, quam terminat. Hac directione extrinsecè carebit definitio quantumvis exacta, quia casu facta fuit, seu ab homine ignaro seu oblieto præceptorum Logicæ, quæ horum actuum obiectum non est, neque ab illis dependet, cædemque directione extrinsecè gaudet definitio, quæ procedit à dictamine prescribente modum, quo facienda est, cui dictamine conformis euadit, & cuius dictum praxis seu operatio. Itaque hæc eadem definitio animal ratione, quæ semper est intrinsecè directa, habebit directionem extrinsecam si procedat à directione activa, seu a dictamine prescribente modum quo facienda est, & extrinsecè directione carebit, si non procedat ab illa directione, activa à qua tanquam obiectum à cognitione, quæ est directio, denominatur cognitio, & directa.

Directio extrinsecè in opere directo nullā perfectionem formaliter

60 LOGICA. Controv. II. De Proximalibus Logica.

formaliter imperat, tantum enim ordinatur ut sit causa directionis intrinseca, in qua consistit perfectio operis directi: quod si hoc directio intrinseca sit, absque illa extrinseca directione, à qua opus factum denominetur extrinsecè directum, nihil in illo opere desiderabitur, ut absolute dicatur perfectum: non enim perfectius quis dicit esse edificium factum regulis artis alio, eodemve causa facta; ita tamen ut si regulis artis fuerit, non alia ratione, sed eadem omnino faciendum esset, neque quis cum syllogismum contemplatur, inquirit an processerit à Logica naturali, vel acquisita, an ab homine conscient vel ignaro præceptorum Logica, sed an an se habeat rectitudinem formalē intrinsecam, ex vi cuius conforme sit præceptoris Logicus siue ab illis processerit, siue independenter ab illis fuerit factum.

48

Totum Logica artificium situm est in hac formalī rectitudine, eo enim ipso quod definitio, definitio, & syllogismus habeant hanc formalē rectitudinem, ex vi cuius definitio in se conformis sit omnibus præceptis, nil desideratur: sed eo ipso quod sit exacta definitio, habet omne artificium definitionis, sine qua non posset esse definitio: ergo eo ipso definitio sit conformis omnibus præceptis de definitione traditis siue ab illis dependeat, siue non, habebit omne artificium definitionis.

49

Hac directio intrinseca, seu hoc Logica artificium, quod reperitur in quolibet sciendi instrumento, non distinguitur ab ipsis conceptibus formalibus. Ut rem clarius explicem, premitto instrumentum sciendi posse dici constare vno tantum conceptu formalī, seu vnicā cognitione: vel posse dici constare duplici formalī conceptu, seu dupli cognitione, quo admissio afferat directionem, seu artificium instrumenti sciendi includentis vnicum tantum conceptum formalē ab hoc non distingui, & directionem instrumenti sciendi includentis duos, trével conceptus formales non distingui ab his tribus actibus simul sumptis. Conclusionem sic explicatam probo: posito simplici conceptu representante animal rationale, ex vi cuius distincte cognoscuntur partes. Metaphysica hominis, si hoc complexum animal rationale per eundem actum representatur, ut communis fert opinio, quam ego defendo Controv. s. de anima, Punct. 2, scilicet quocumque alio datur exacta hominis definitio formalis: ergo nulla alia directio seu nullum artificium superadditum requiritur ad exactam definitionem: ergo artificium, quod importat exactam definitio, non est quid superadditum huic conceptui formalī, seu huic simplici cognitioni, ex vi cuius cognoscitur animal rationale. Secundò iudicium, quo ego dico homo est animal, quod simplicem actum indubitate importare probo eadem Controv. s. de anima Punct. 2, quocumque superaddito scilicet est enunciatio superioris de inferiori: ergo est prædicatio directa & formalis, iuxta regulas Logicae: ergo per se ipsum habet totam directionem Logican, seu totum Logica artificium: ergo nihil requiritur superadditum, ut hoc iudicium sit intrinsecè directum. De instrumento sciendi quod constat pluribus conceptibus formalibus eodem modo arguo. Pono definitionem hanc animal rationale includere duplum conceptum formalē seu duplē cognitionem, quādam terminatam ad animal; aliam ad rationale: eo ipso quod datur hec duplex cognitione, quādam terminata ad animal, alia ad rationale; ex vi vtrique intellectus cognoscet animal rationale: ergo vtrique consilueret definitionem hominis: ergo in vtrique consiliter totum artificium definitionis. Idem dicam de iudicio. si velis defendere constare tribus actibus realiter distinctis: Eadem ratione arguo in syllogismo: eo ipso quod datur hec iudicium: *Omnis homo est animal: omne animal est sensitum*: & postea aliud procedens ex his duobus: ergo *omnis homo est sensitum*, datur syllogismus perfectus: ergo syllogismus non includit directionem aliquam superadditam his iudiciis, si in his tribus syllogismis consistit: ergo nulla directio superaddita his iudiciis requiriatur ad rectum syllogismum constitendum, siue probabilem, siue demonstratum, cum enim duo priora iudicia sint probabilia, syllogismus est probabilis, & cum fuerint evidenter syllogismus demonstratus euaderet.

50

Ratio a priori facilis est: directio formalis & intrinseca conceptuum formalium est modus, quo attingunt obiecta; & hoc ex vi illorum cognoscuntur: sed in cogni-

tione non distinguitur ratio cognoscendi, & modus cognoscendi, & ratio attingendi, & modus attingendi obiecta: ergo in cognitionibus non distinguitur directio ipsarum ab ipsis cognitionibus: ergo idem est dari hos conceptus formales, & hos hanc habere rectitudinem, hanc directionem, seu hoc Logica artificium.

Ex hoc inferes eundem numero conceptum, eodemve indubitate sumptos non posse bene, & male dirigiri, quia directio & indirectio ab ipsis non distinguitur, sed eatenus dicitur Logica dirigere conceptus formales, quatenus præscribit eliciuntur eorum, qui per se ipsis sunt sunt directi, & prohibet elici alios, qui per se ipsis sunt indirecti. Similiter in instrumento, quod contat dupliciti conceptu formalē potest dici Logica dirigere huc conceptum formalē iam elicitem, quatenus dicitur coniungendum esse cum hoc eliciendo, & non cum alio: exenti gratia, postquam quis habet hos duos conceptus formales, *omnis homo est animal: omne rationale est homo*, potest Logica illos dirigere præscribendo eliciuntur huius ergo *omne rationale est animal*, cum quo priores coniunguntur, & omnes simul habeant rectitudinem syllogisticam, quam duo priores non haberent, si coniungerentur cum illo: ergo *omnis homo est animalis*.

Inferes similiter in conceptibus formalibus non posse distingui dirigibilitatem ab ipsa directione actuali intrinseca, quia cum per suam entitatem dirigantur, non possunt concepi cum potentia ut dirigantur, neque cum indifferentiā ad directionem, nisi eadem ratione qua impræ dicere solemus entitatem esse indifferente ad existendum, que indifferentiā non importat aliquam potentiam physicam; sed tantum Logicam, aut Metaphysicam. Dixi non distingui directionem actualē intrinseca à dirigibilitate, quia respectu instrumenti quod constat pluribus conceptibus possumus in aliquibus eorum ab aliis separatis concipere aliquam dirigibilitatem, seu potentiam ut dirigantur; Exempli gratia, hi duo conceptus *omnis homo est animal: Petrus est homo*, nondum habent directionem syllogisticam, quam habebunt si coniungantur cum isto: ergo *Petrus est animal*: sed possunt cognosci indifferentes ad hoc ut cum illo coniungantur: ergo possunt cognosci indifferentes ad hoc ut dirigantur. Hæc tamen indifferentiā non est ad directionem, quam in se possint habere ut opus artificiosum; sed ut partes componentes opus artificiosum, videlicet syllogismum, qui nunquam indifferens est ad habendum vel non habendum directionem, quam essentialem includit. Concluendo ergo in opere artificioso distingui non posse dirigibilitatem à directione, nisi per dirigibilitatem intelligatur ipsa actualis formalis directio in statu possibilis, & rurē distingueretur dirigibilitas & directio, sicut homo existens, & homo possibilis, & possibilis, & existentia cuiuscumque entitatis. Poterit tamen distinguiri dirigibilitas partis componentis opus artificiosum, ab ipsa directione actuali, quia huius dirigibilitas tantum dicit potentiam partis ad componendum, & actualis directio dicit actualē compositionem, quæ consistit in coniunctione partis potenteris cum alia comparte, seu cum aliis componentibus, ex quibus simul sumptis adequatest opus artificiosum.

Obiectio primo: Rectitudo actus voluntatis distinguitur ab actu voluntatis: ergo rectitudo actus intellectus distinguitur ab actu intellectus. Respondeo, antecedens negari à multis Theologis, nihilominus illo admisso consequiam à me negari, quia actus voluntatis induit honestatē moralē, que recipit extrinseca circumstantias temporis, & loci, aliasque quā plures, ex quibus quācumque deficiente deficit honestas actus, seu illius moralis rectitudo, quia bonum ex integra causa; actus vero intellectus hanc moralē rectitudinem participat aliquando ab actu voluntatis, quia etiam illi superaddita est, in presenti autem non disputamus de rectitudine moralis, seu in genere moris, cuius fundamentum est voluntatis libertas, sed de rectitudine physis actuum intellectus, quia à nulla extrinseca circumstantia dependet, data enim entitate intrinseca huius formalis conceptus *animal rationale* quocumque extrinseco superaddito implicat non dari rectam exactamque hominis definitionem.

Obiectio secundū: Rectitudo domus distinguitur ab elementis, ex quibus componitur: ergo rectitudo syllogismi distinguitur à conceptibus formalibus ex quibus componitur

51

52

53

54

nitur, etiam simul sumptis. Respondeo negando consequiam, quia omnia domus elementa, seu tota materia, ex quibus domus construitur, dari possunt domo non constructa, quia constructio domus addit, supra omnia elementa illorum ubicaciones superadditas, ex vi quarum dominus habet hanc proportionem partium inter se, quae possunt ab ipsis elementis separari; assensu vero ex quibus componitur syllogismus non possunt existere, quin existat syllogismus, qui nihil his superadditum includit, sed consistit in ipsorum coexistencia, seu in existentia conclusio-
nis, supposita existentia premisarum.

55 Initabis contra hanc solutionem: Ex eisdem actibus intellectus possunt fieri diuersa sciendi instrumenta: ergo sciendi instrumenta distinguntur ab actibus intellectus, etiam simul sumptis. Probarat antecedens. Ex conceptu hominis, & ex conceptu animalis, & ex conceptu copulae est potest fieri haec propositio, *animal est homo*: potest ite haec componi, *homo est animal*: ergo ex eisdem conceptibus possunt fieri diuersa sciendi instrumenta. Respondeo haec propositiones non constare eisdem conceptibus, sed in opinione, quae afferit iudicium importare simplicem qualitatem, esse omnino diuersam in nullo communicaentes; in opinione vero, quae afferit iudicium inuolueret tres cognitio-
nes distinctas, cognitionem terminatam ad copulam est esse distinctam in his duabus propositionibus, quia diuersus est modus annexandi extrema significans in hac propositione, *homo est animal*, a modo eadem extrema annexandi significato in hac propositione, *animal est homo*.

§. VII.

De Obiecto formalis Logice.

56 **O**biectum formale cuiusvis conclusionis pertinentis ad aliquam scientiam sive probabilis, sive scientifica, sunt premisse, ex quibus talis conclusio deducitur, ex vi quarum intellectus conclusioni assentitur. Sic obiectum formale huius Logice: *Definitio debet esse clarior definitio*, erunt premisse, ex quibus deducitur, videlicet: *Omne quod definit ad explicandum debet esse clarius re explicanda*. *Sed definitio debet ad explicandum definitum*. Ex quibus legitime concluditur: *ergo definitio debet esse clarior definitio*. Et sic reliqui actus cuiusvis scientiae respiciunt tanquam obiectum formale premisarum, ex quibus deducuntur. In quo sensu non inquirimus quod sit obiectum formale Logice, aut alius cuiusvis scientiae, sed tantum fogamus quae sit formalitas in subiecto cuiusvis scientiae, ratione cuius constituta-
tur subiectum actuum talis scientiae: & caius passiones, & proprietates scientiae contemplatur, seu ostendat practicem, vel speculativem, etiam si talis formalitas non sit obiectum formale motuum actus scientiae, quatenus actus habet haec speciem. Itaque cum inquiritur, quod sit obiectum formale scientiae, inquirimus quae sit formalis ratio proper quam illa, quae de hoc subiecto enunciantur pertinente ad hanc scientiam, quae ratio formalis ad constituentium actum pertinentem ad hanc scientiam, & materialis in ordine ad constituentium actum sub hac specie determinata, ex pluribus quae sub eadem scientia continentur. Exemplum sit in his actibus: *Definitio debet esse clarior definitio*, *divisus latius debet patre quoque membro diuidente*. Ratio formalis propter quam vterque pertinet ad Logicam est, quia vterque versatur circa dirigendas operationes intellectus: prior circa dirigendam operationem intellectus, ex vi cuius sit definitio; posterior circa dirigendam operationem intellectus, ex vi cuius sit demonstratio: & ita ab obiecto vtriusque abstractur directio operationis intellectus, circa quem vterque versatur. Si tamen inquiramus, a quo specificetur hic actus specificus, *divisum latius debet patre membro diuidente*, necessarii dicemus specificari a suis premisarum, quae erunt: *Omne totum latius patet sua parte*: *Divisum est totum*: *Ergo latius patet sua parte*. Ex quibus postea inferuntur: ergo latius patet membro diuidente, quod est pars illius, & sic alter actus, *Definitio debet esse clarior definitio*, specificatur a premisarum supra adductis. Ex hoc inferes non queri cum inquirimus, quod sit obiectum formale aliquius scientiae, quod sit specificatum singulatum actum secundum propriam vniuersalique rationem specificam, sed secundum rationem illam communem, ex vi cuius dicitur pertinere ad tales scientiam videlicet

ad Logicam, ad Philosophiam, vel ad Metaphysicam, quae specificatio defumitur ex ratione formalis subiecti, de quo aliquid enunciatur, ex vi harum vel illarum premisarum, quae materialiter se habent in ordine ad hanc speciem actus scientifici constituantur, ex pluribus quae sunt sub eadem scientia, & potius diceretur ratio formalis subiecti, quam obiecti scientiae, est enim formalis ratio illius de quo aliquid demonstratur, & non est ratio formalis demonstrandi, seu enunciandi illud, quod dicitur de scientia subiecto.

57 Duo insuper sunt praecitorum genera, quae possimus in Logica reperire: quædam positiva, alia negativa. Praecpta positiva sunt, quibus dicitur: *Definitio debet compendi ex genere & differentia*: *In syllogismo recte concidente maior extremitas debet in conclusione ex parte predicati collocari*. Praecpta negativa sunt quibus dicitur: *syllogismus non debet habere quatuor terminos*. *Membra diuidentia non latius debent patere suo diuiso*, & alia huiusmodi. Praecpta positiva immediate respiciunt ipsam rectitudinem sciendi instrumenti, quam per se attingunt; compositio enim ex genere & differentia, quam prescribit primum praecptum positivum, est ipsa definitio rectitudo; & collocatio maioris extremitatis ex parte subiecti in conclusione, quam attingit ut obiectum; secundum praecptum, formaliter pertinet ad rectitudinem demonstrationis. Praecpta negativa, eti ordinantur ad rectitudinem positivam non immediate illam attingunt, sed irrectitudinem quam intendunt vitare in sciendi instrumento, praecptum enim, quod dicit, syllogismus non debet constare quatuor terminis, & praecptum quod dicit, membra diuidentia non debent latius patere diuiso, dicunt modum, quo non est faciendum sciendi instrumentum, non tamen prescribunt modum, quo faciendum est, & explicant quid debeant non habere sciendi instrumenta, non tamen definunt quid positivæ contineare debeant, quod placet praenotasse ad exactiorem explicationem obiecti formalis Logice.

58 **Prima Conclusio**. Obiectum formale Logice non est directio actiuæ. Hac conclusio facilissime probatur: directio actiuæ est praecptum, ex vi cuius prescribitur modus, quo faciendum est sciendi instrumentum. Sed hoc praecptum est actus ipsius Logice, seu ipsa Logica: ergo non est obiectum Logice, cum Logica a suo obiecto distingatur. Maior constat ex dictis. Minorum admittunt omnes, qui afferunt minus Logice esse praecpta tradere ad instrumenta Dialetica construenda.

59 **Seconda Conclusio**. Obiectum formale Logice non est directio extrinseca operis artificiosi. Probo clare: haec directio extrinseca est denominatio resultans ex ipso actu Logice, seu ex ipso praecipto prescribente modum, quo faciendum est sciendi instrumentum: Sed praecptum Logice non fertur tanquam in obiectum in denominacionem resultantem ex illo in obiecto, circa quod versatur: ergo directio extrinseca instrumenti sciendi, seu instrumentum sciendi ut extrinsecè directum per directionem actiuæ non est obiectum Logice. Antecedens constat ex dictis. Consequentiam probo: actus quo ego agnoscō syllogismum componendum esse ex tribus terminis non respicit syllogismum ut cognitum per illum actum, alias se ipsum respiceret & supra se ipsum reflecteret: ergo non respicit syllogismum ut directum extrinsecè per directionem actiuæ.

60 **Tertia Conclusio**. Praecpta positiva seu affensus Logice respiciunt in opere artificioso ipsam directionem intrinsecam formalem indistinctam ab ipso opere artificioso, & a conceptibus formalibus ex quibus componitur. Probo hanc conclusionem: Obiecta horum actuum: *syllogismus debet constare tribus terminis*, & *Definitio debet constare genere & differentia*, sunt ipsa constructione syllogismi ex tribus terminis, & ipsa compositione definitionis ex genere, & differentia: sed haec syllogismi constructione, & haec definitionis compositione important directionem actualem syllogismi, & definitionis, ut constat ex doctrina tradita: ergo obiectum horum actuum est directio actiuæ horum instrumentorum. Idem contingit in quocumque praecipto positivo Logice, seu in quocumque affensu de opere artificioso, seu de sciendi instrumento, cuius obiectum semper erit directio formalis intrinseca ipsius instrumenti. Hanc directionem intrinsecam non distingui ab ipso

opere artificiose, & à conceptibus formalibus, ex quibus adæquate consurgit sciendi instrumentum probauit suprà. Constatit etiam ex dicendis de præceptis negatiis, seu de actibus diffensis, Logicam formaliter intendere hanc directionem intrinsecam instrumenti sciendi.

61

QUARTA CONCLUSIO: Præcepta negativa Logicae seu actus diffensus versantur circa positivam indirectiōnem operationum intellectus, quam vitare intendunt. Ratio est facilis: sicuti actus, quo dicimus, *definitio debet constare genere, & differentia*, attingit operationem intellectus propter rectitudinem operationis, seu operationum intellectus quan in definitione reperiit intendit Logica: si actus quo dicimus *syllogismus non debet constare quatuor terminis*, attingit operationes intellectus quibus fieret virtiosus syllogismus constans quatuor terminis propter irrectitudinem, que in talibus actibus, & quia hanc intendit Logica vitare in intellectus operationibus, detestatur operationes, in quibus talis irrectitudo reperiit: & sicuti præcipit fieri operationem, seu operationes, in qua vel in quibus reperiit rectitudinem definitionis compositæ ex genere, & differentia, quia in his operationibus rectitudine reperiit, sic prohibet fieri operationes, in quibus reperiit irrectitudo syllogismi virtiosi compositi ex quatuor terminis, quia in his operationibus hac irrectitudo, seu hoc vitium reperiit: ergo sicuti præcipiens rectitudinem definitionis respicit rectitudinem, quam præcipit in exacta definitione ut obiectum, ratione cuius formaliter actus iste pertinet ad Logicam; sic actus prohibens irrectitudinem syllogismi virtiosi constans quatuor terminis respicit irrectitudinem, quam prohibet, ratione cuius formaliter actus iste pertinet ad Logicam: ergo sicuti rectitudo, quæ præcipitur, ex vi huius actus: definitio debet constare genere, & differentia, est ratio formalis propter quam actus ex vi cuius præcipitur, pertinet ad Logicam, irrectitudo, quæ prohibet, ex vi huius actus syllogismus non debet constare quatuor terminis, est ratio, propter quam actus, ex vi cuius hac irrectitudo prohibetur, pertinet ad Logicam.

62

QUINTA CONCLUSIO: Obiectum formale Logicae non tantum est rectitudo operationum intellectus, sed etiam irrectitudo operationum intellectus. Hæc conclusio ex duabus præcedentibus efficaciter probatur. Obiectum formale alicuius scientie, quod in præsentiarum inquirimus est illud ratione cuius actus dicuntur ad illam scientiam pertinere; sed præcepta positiva Logicae, seu illius assensus pertinent ad Logicam propter rectitudinem, quam præcipiunt; & præcepta negativa Logicae, & illius diffensus pertinent ad Logicam propter irrectitudinem, quam prohibent, ut probauit tertia, & quartæ Conclusiones: ergo rectitudo operationum intellectus est ratio, ut ad Logicam pertineat hic actus; & irrectitudo est ratio ut ad eandem scientiam pertineant alij actus: ergo Logica, que hos, & illos actus amplectetur rectitudinem, & irrectitudinem ut obiectum formale adæquatum rectitudinem mediis actibus illam præcipientibus, & irrectitudinem mediis actibus illam prohibentibus respiciet.

63

SEXTA CONCLUSIO: Etiam si irrectitudo operationum intellectus sit obiectum formale, ex vi cuius aliqui actus pertinent ad Logicam, ut probauit Conclusionem 4. & obiectum formale Logicae non solum dicat rectitudinem operationum, sed etiam illarum irrectitudinem, ab solutè dicitur obiectum formale Logica esse rectitudinem operationum, nullâ mentione habita de irrectitudine. Statuit hanc conclusionem communis loquendi modus, iuxta quem dicitur irrectitudinem operationum intellectus esse obiectum formale Logica, quod de irrectitudine non dicitur: Definie plures sunt rationes quæ illam suadent. Primo, quia actus illi, quibus prohibetur irrectitudo pauciores sunt, & minus præcipiunt, quam actus, quibus rectitudo percipitur. Secundo, quia ipsi actibus, quibus prohibetur irrectitudo, intendit Logica rectitudinem syllogismi, & ita possunt dici ordinari ad positivam rectitudinem, eò enim tendit actus, qui dicit ne fiat syllogismus constans quatuor terminis, ut fiat syllogismus rectus constans tribus terminis, & ideo prohibetur irrectitudo ut exerceatur rectitudo, quam præcipit alius actus; non autem ideo præcipit rectitudo, ne exerceatur irrectitudo: præcepta enim negativa Logica non sunt in negatione irrectitudinis, sed ordinantur ad rectitudinem positivam: præcepta autem positiva in ipsa recti-

tudine sunt, quam per se intendunt, & secundariè irrectitudinem auertunt, ne deficiat actibus intellectus debita restitudo. Tertiè: quia præceptum Logicae prohibens syllogismum fieri ex quatuor terminis, quæ præcipit negationem quatuor terminorum in syllogismo pertinentem ad illius formalem rectitudinem & rectitudinem, ac proinde quæ immediatè præcipit rectitudinem. Non dixi absolutè præcipere negationem pertinentem ad rectitudinem, sed quæ illam præcipere, quia strictè loquendo præceptum prohibens syllogismum ex quatuor terminis componi non præcipit negationem quarti termini in syllogismo qui tantum tribus constat, quia implicat hunc numero syllogismum ex tribus tantum terminis compositum ex quatuor componi, quia conceptus formales illius per se ipsos respiciunt hos terminos, & per se ipsos habent non respicere alios, sed tantum prohibet fieri loco huius syllogismum alium per se ipsum respiciendum quatuor extrema, & ex quatuor terminis compositum quem tantum immediatè prohibet, & ob hanc rationem dixi tendere in irrectitudinem syllogismi virtiosi, si enim immediatè tendet in negationem formalem pertinentem formaliter ad rectitudinem syllogismi, immediatè tenderet in syllogismi rectitudinem, & ita nullus daretur actus Logicae, qui respiceret irrectitudinem tanquam rationem formalem, ex vi cuius ad Logicam pertinet.

Contra conclusiones præcedentes supposita iam doctrinæ traditæ vix aliquid potest obici, quod solutum non sit, hoc vnum superest argumentum quod expendo, & soluo. Obiectum materiale Logica dicit operationes intellectus: obiectum formale dicit earundem rectitudinem ab ipsis indistinctam: ergo Logicus tantum agit de ipsis operationibus formalibus secundum se sumptis, & quatenus sunt expressiones talium obiectorum: sed Animisticus agit de eisdem operationibus secundum se sumptis, & quatenus sunt expressiones fuorum obiectorum: ergo Logicus, & Animisticus agunt de eodem formalis obiecto. Respondeo Animisticum agere de operationibus intellectus quatenus sunt expressiones fuorum obiectorum inferendo esse spirituales, consistere in qualitate vel in actione, fieri mediis specibus, vel produci immediate à phantasmatore; quadam esse abstractius, & intuitu alias; Logicum vero nihil ex his inferre, sed hanc cognitionem denominare hoc obiectum subiectum, & illud predicatum; hoc diuissum, & illud membrum diuidens; hoc superius, & illud inferius; hoc antecedens, & illud consequens & alia huiusmodi, de quibus non curat Animisticus, ac proinde longè diuero modo operationes istæ pertinent ad Animisticum, & ad Logicam, & sub diuera ratione formaliter terminant actus virtusque scientie.

S. VIII.

De obiecto attributionis.

DE obiecto attributionis Logica inter nos recensiones longa est dissertatio, quam magna ex parte de nomine esse censeo, quod fatetur Arriaga disput. 2. secl. 5. subcl. 1. num. 45. multo enim sibi fingunt definitionem obiecti attributionis, ut iuxta illam facilè defendant obiectum attributionis illud esse, quod ipsis tale placuit appellari. Lege Hurtadum, si vis dispi. 1. secl. 8. & Arriagam suprà, apud quos diffusè difficultatem tractatam inuenies; ego enim breuissimè ab illi me expediam.

Pater Suarez disput. 1. Metaphys. secl. 4. à num. 26. P. Fonteca 2. Metaphys. cap. 3. quæst. 1. secl. 5. PP. Com. 67
numbr. quæst. 5. art. 3. P. Rubius quæst. 5. à num. 21. sentiunt obiectum Logica esse modum sciendi in communi amplectentem definitionem, diuisionem, & argumentationem.

Sotus cum aliis Thomistis, quibus consentiunt Comibricenses quæst. proœmial. art. 3. & apud hos Scotus & Albertus docent obiectum adæquatum attributionis Logicae esse argumentationem in communi.

Hurtad. & Arriag. & alij plures recentes affirmant obiectum attributionis esse demonstrationem, ad quam reliqua ordinantur, quæ in Logica docentur.

PRIMA CONCLUSIO: Modus sciendi in communi non potest esse obiectum attributionis Logicae quod sic probo. Per modum sciendi in communi vel intelligitur ratio aliqua abstracta ex parte obiecti ab omnibus sciendi instrumen-

64

65

66

68

69

etis, vel intelliguntur omnia sciendi instrumenta confusa cognitionem formae syllogismi demonstratiui, cum profluit eadem omnino. Sed cognitio materie neutiquam potest deserire, & etiamsi deferuaret, non diceretur deserire cognitio syllogismi, quia materia syllogismi syllogismus non est: ergo cognitio syllogismi probabilis non ordinatur ad cognitionem demonstrationis.

Quod si demonstratio, & syllogismus probabilis contrarie opponantur & ad eandem scientiam pertineant, non ideo infertur syllogismum probabilem, neque illius notitiam ordinari ad demonstrationem: ex hoc enim capite non est maior ratio ut ordinetur syllogismus, probabilis, aut illius notitia ad demonstrationem, quam ut ordinetur demonstratio, aut illius notitia ad syllogismum probabilem, sive enim de utroque contrario & quod agit scientia, et patet in qualitate respectu primarum qualitatum. Tunc autem dici solet scientia secundarii agere de aliquo contrario, quando hoc non est simpliciter tale, neque illius notitia per se est utilis, nisi quatenus conductus ad aliud cognoscendum, sicuti Metaphysica, quia agit de omni ente agit de ente rationis, quia opponitur cum ente reali, & primari, quia non est simpliciter ens; & quia illius notitia tantum est utilis, quatenus conductus ad ens reale cognoscendum, & ita nulla scientia per se primari agit de ente rationis.

70 SECUNDA CONCLUSIO. Demonstratio non est obiectum attributionis: quod sic probo: Syllogismus probabilis non ordinatur ad demonstrationem: sed Logica agit de syllogismo probabilis: ergo non omnia, de quibus agit Logica ordinantur ad demonstrationem: ergo demonstratio non est obiectum attributionis. Syllogismum probabilem non ordinari ad demonstrationem probo, ex eo quod non sit pars illius, neque presupponatur ad illam, neque aliquo modo ad demonstrationem pertineat. Rursus syllogismus vniuersitatem dividitur in demonstratum & probabilem, tamen in species essent: alter oppositas. Sed una species non ordinatur ad aliam: ergo syllogismus probabilis non ordinatur ad demonstrationem. Dices syllogismum probabilem non ordinari ad demonstrationem, cognitionem tamen syllogismi probabilis ordinari ad demonstrationem, cognitionem enim vniuersi contrarij conductus ad cognitionem alterius, & ob hanc rationem dicitur contrariorum eandem esse disciplinam, seu contraria ad eandem scientiam spectare. Contraria eandem rationem posse dici cognitionem demonstrationis ordinari ad syllogismum probabilem, quia sicuti opponitur contrarie syllogismus probabilis cum demonstratione, ita demonstratio opponitur cum syllogismo probabilis ergo ex hoc capite non potiori iure diceretur demonstratio, quam syllogismus attributionis obiectum. Dices demonstrationem esse principalem speciem, & ideo cognitionem syllogismi ordinari ad demonstrationem, & cognitionem demonstrationis non ordinari ad cognitionem syllogismi. Contraria etiamsi demonstratio sit perfectior syllogismo, & quod conductus cognitio syllogismi ad demonstrationem facienda, & cognitionis demonstrationis ad elicendum syllogismum: ergo non magis ordinatur cognitionis syllogismi probabilis ad demonstrationem, quam cognitionis demonstrationis ad syllogismum. Deinde in speciebus quae vniuersitatem participant rationem generis, cognitionis speciei imperfectioris non ordinatur: specialiter ad speciem perfectiorum cognoscendam, nullus enim dicit cognitionem equi specialiter ordinari ad cognoscendum hominem, neque cognitionem canis ordinari ad cognoscendum leonem: ergo ex eo quod demonstratio sit perfectior syllogismo probabilis, non infertur cognitionem syllogismi probabilis ordinari ad demonstrationem.

71 Aliter probo cognitionem syllogismi probabilis non conducere ad demonstrationem. Cognitionis syllogismi probabilis non potest conducere ad dilpositionem terminorum demonstrationis, neque ad modum inferendi, & illa terminorum dispositio eadem est in syllogismo probabilis & in demonstratio, & praemissis suppositis eadem necessitate infertur consequens in syllogismo probabilis, & in demonstratio, qui tantum materialiter differunt ex eo quod syllogismus probabilis componitur ex praemissis tantum probabilibus, & syllogismus demonstratiui, ex praemissis evidenter eadem ratione dispositis: ergo cognitionis forma syllogismi probabilis non deseruit ad co-

gnitionem formae syllogismi demonstratiui, cum profluit eadem omnino. Sed cognitio materie neutiquam potest deserire, & etiamsi deferuaret, non diceretur deserire cognitio syllogismi, quia materia syllogismi syllogismus non est: ergo cognitio syllogismi probabilis non ordinatur ad cognitionem demonstrationis.

Quod si demonstratio, & syllogismus probabilis contrarie opponantur & ad eandem scientiam pertineant, non ideo infertur syllogismum probabilem, neque illius notitiam ordinari ad demonstrationem: ex hoc enim capite non est maior ratio ut ordinetur syllogismus, probabilis, aut illius notitia ad demonstrationem, quam ut ordinetur demonstratio, aut illius notitia ad syllogismum probabilem, sive enim de utroque contrario & quod agit scientia, et patet in qualitate respectu primarum qualitatum. Tunc autem dici solet scientia secundarii agere de aliquo contrario, quando hoc non est simpliciter tale, neque illius notitia per se est utilis, nisi quatenus conductus ad aliud cognoscendum, sicuti Metaphysica, quia agit de omni ente agit de ente rationis, quia opponitur cum ente reali, & primari, quia non est simpliciter ens; & quia illius notitia tantum est utilis, quatenus conductus ad ens reale cognoscendum, & ita nulla scientia per se primari agit de ente rationis.

72 TERTIA CONCLUSIO. Obiectum attributionis Logicae est syllogismus perfectus complectens probabilem, & demonstratiuum, abstractus tantum ex parte modi, & ex parte obiecti includens syllogismos omnes peculiares demonstratiuum & probabiles, quos decet Logica facere, & non rationem aliquam illis communem. Conclusio haec ex precedenti faciliter deducitur, illius rationem breuiter attingo, cuius doctrinam suius tradidi. Omnia quae tractantur in Logica ordinantur ad syllogismum perfectum, termini enim, definitio, & diuisa propositionem componunt, & haec syllogismum: ergo omnia distincta a syllogismo, de quibus agit Logica, ordinantur ad syllogismum. Insuper syllogismus perfectus, qui complectitur demonstratiuum, & probabilem non ordinatur ad aliud de quo agit Logica, neque vniuersus syllogismus perfectus ordinatur ad alium, ut probauit conclusio precedenti: ergo syllogismus perfectus complectens demonstratiuum, & syllogismus probabilem est obiectum attributionis Logicae.

Arguit Hurtadus: Sola demonstratio est ultimus finis Logicae: ergo haec solum est obiectum attributionis. Probat antecedens ex parte intellectus, quia una demonstratio, qui triplicem operationem includit, adaequat & simpliciter perficitur, illud enim est finis ultimus alius, in quo adiquata illius perfectio continetur. Probat secundum ex parte obiecti: finis ultimus aliquius potentiae est ille, per quem exhaustur, & percipitur totum obiectum: sed intellectus per demonstrationem tantum exhaustus, & percipit totum obiectum: ergo demonstratio tantum est ultimus finis Logicae. Vrgit: potentia cognoscitiva naturaliter appetit suam operationem, & quod perfectior est operatio, eo vehementius illam appetit, ergo cum adipiscitur totam suam perfectionem in demonstratione contentam, in illa tantum in ultimo fine requiescat, & nihil amplius appetet. Totam perfectionem intellectus in demonstratione contineri sic probat: per demonstrationem cognoscuntur effectus obiecti, illius principia, proprietates, atque palpationes perfectissimo modo, quo possunt cognoscendi: ergo nihil superest cognoscendum: ergo in demonstratione inuenit intellectus totam suam perfectionem. Respondet: demonstrationem non est ultimum finem intellectus, neque in illa contineri omnem perfectionem intellectus, sed hunc referri tantum in ultimum in demonstrationem, & syllogismum probabilem, quia per utrumque ultimum perficitur, uterque enim syllogismus est perfectio intellectus, & neuter ordinatur ad aliam operationem perfectiorum ipso. Deinde asserta habita demonstratione intellectum quiescere, hoc est, non procedere ex demonstratione ad aliam perfectiore operationem, quia ratione etiam quiescit habitu syllogismo probabili, ex quo infero ego utrumque syllogismum esse finem ultimum Logicae, non tam ita quiescere ut demonstratione habita intellectus non tantum appetit cognoscere omnia obiecta perfectissimo modo, quo potest illa cognoscere, sed cognoscere omnia obiecta

Franc. de Oviedo, Philosoph. Tom. I.

F. 2. omibus

64 LOGICA. Controu. II. De Proemialibus Logica.

omnibus modis quibus perfecte cognosci possunt, & cum obiecta sine cognoscibilia per syllogismum probabilem, & per demonstrationem, sit appetere illa utroque modo cognoscere, et si vehementius appetat modum perfectiorem cognoscendi, videlicet demonstrationem, quod non impedit ipsum appetere minus vehementer syllogismum probabilem propter se ipsum tanquam finem ultimum inadäquatum.

75 Inflat Hurtadus: quidditatua, & propria hominis perfectio est esse cognoscitum, per discursum, quod sonat rationalitas; sed hæc virtus discurrendi reducit ad actum per demonstrationem: ergo demonstratio est propria hominis cognitio, & exercitium illius differentia essentialis per ordinem ad quod hæc differentia defumitur. Sed qualibet potentia amat tanquam perfectionem sibi ultimum experibilem illam operationem, per ordinem ad quam constituitur essentialiter: ergo demonstratio est quod ultimum appetit humanus intellectus. Eadem maiori hanc ego minorem subiectem: sed intellectus eam virtutem discurrendi reducit ad actum per demonstrationem & per syllogismum probabilem; & deinde inferre: ergo demonstratio, & probabilis syllogismus, seu omnis perfectus syllogismus est propria hominis cognitio, & exercitium differentia, per quam constituitur, & ultimus finis potentia intellectus. Respondeo omnem syllogismum perfectum pertinere ad ultimum finem intellectus, & est exercitium propriæ differentiæ, & propriissimam ratiocinationem, non enim minus ratiocinatur in syllogismo probabili, quam in demonstratio, in utroque enim eodem modo procedit, & seruat eandem formam inferendum ex alio, tantum enim differunt ratione materie.

76 Obiitices: Definitio ex se non ordinatur ad propositionem, neque propositio ordinatur ad syllogismum perfectum: ergo syllogismus perfectus non est obiectum attributionis. Respondeo definitionem ex se habere virtutem componendi propositionem, & propositionem ex se illatuum conclusionis, quod sufficit, ut definitio ad propositionem, & propositionem ad syllogismum ordinari dicantur. Instabis, eodem modo posse dici ordinari ad syllogismum fallacem. Respondeo syllogismum fallacem propriè non esse syllogismum, quia de ratione syllogismi est, ut consequens ex premisis inferatur; nihil autem inferatur in syllogismo fallaci, & ita syllogismus non est, sed tantum haber apparentiam quandam terminorum, quia fallimus existimantes esse verum syllogismum, & ita cum Logica agit de syllogismo, tantum secundariò agit de syllogismo fallaci, qui simpliciter non est syllogismus; sicuti Metaphysica disputat de ente rationis quod simpliciter non est ens.

P V N C T V M II.

De divisione Logica docentis & videntis.

Multa nonnulli scribunt de distinctione Logica docentis, & videntis, in qua questione nihil inuenio, quod de nomine non sit, in re enim apud omnes una omnia mens, quod paucis recte ostendit Arriaga disp. 3. sect. 1. Certum est Logicum tradere precepta recte definiendi, diuidendi, & argumentandi, insuper est certum ipsam Logicam, & reliquias scientias vti his preceptis. Insuper est certum Logicam tradere hæc precepta, & ipsam Logicam reliquaque scientias illis vti non solum in una vel in altera materia, sed etiam in quacumque materia siue evidenti, siue probabili. En doctrinam Logice, quam ipsa tradit, & vnam eiusdem Logica tum in se ipsa, tum in aliis materiis; nunc ex hac doctrina & hoc vnu Logica docens, & Logica videntis defumenda est, quibus autem actibus hæc aut illa denominatio sit largienda, quæfio est purè de nomine, siue enim dicas Logicam videntem esse tantum ipsam Logicam, quatenus suis preceptis vident, siue dicas esse actus omnium scientiarum, quatenus preceptis Logice diriguntur, nihil reale apponis distinctum in his actibus, neque secundum hos distinctos dicendi modos, distinctas actibus formalitates tribuis, sed tantum secundum hunc dicendi modum his actibus tribuis videntis Logice nomen quod negas illis, & secundum illam aliis actibus idem nomen accommodas, quod his negas nullā nouā formalitate actibus concessā, aut ab illis ablata. In questione purè de nomine conuenient omnes Logicam docentem dici ipsam

Logicam quatenus precepta tradit, quibus tum ipsa Logica, tum alia scientia videntur, disensio est quid intelligatur nomine Logica videntis.

Prima sententia assert Logicam videntem esse habitum quendam, qui in quaque materia probabiliter disputat. Sententia hæc non apparenti fundamento inititur, & facilis negotio reicitur. Non datur habitus, qui in qualibet materia probabiliter concludat: ergo non datur habitus, qui in quacumque materia probabiliter disputat. Conscientia est certa, antecedens per se notum; quilibet enim scientia pro distinctione materia seu obiecti habet distinctos habitus, quibus quilibet de suo obiecto evidenter disputat. Secundò habitus quibus probabiliter disputat Logica, distinguuntur ab actibus, quibus probabiliter disputat Philosophia; ergo non datur vniuersalis quidam habitus ad disputandum probabiliter in quacumque materia.

Secunda sententia est aliorum, qui assertur Logicam videntem esse, quam nos Topicam vocamus quæ non probabiliter disputat in quacumque materia, sed precepta tradit in quacumque materia probabiliter disputandi, quæ loci communes vocantur, & frequenter apud Rhetores vñum habent. Non nego dari talem habitum, verumamen me persitus latet, propter quam rationem habitus iste pra alius Logica videntis sit dicendus, æquè enim ad alias scientias conducit pars Topica, & pars demonstrativa Logica, & æquè utræque parte reliqua scientia videntur: quare ergo specialis hæc pars præ alii Logica videntis dicenda est: ex hoc ergo capite sententiam hanc reicio, quæ enim sine fundamento dicuntur, in aiori operâ impugnanda non sunt.

Pater Vasq. i. pat. disp. 8. c. 5. n. 19. assert Logicam videntem esse proximam seu operationem ipsius Logica docentis, ipsam videlicet constructionem propositionis, & syllogismi, quæ in quacumque scientia reperitur. Itaque secundum hanc sententiam Logica videntis erit instrumentum scientiæ elicitiæ directione Logice, quod quidem scientiæ instrumentum non semper est actus pertinens ad eandem scientiam. Philosophi enim, Metaphysica, & Theologia habent proprios syllogismos, & proprias definitiones, quæ dicuntur sciendi instrumenta, in id ipsa Logica, cuius manus est tradere precepta ad instrumenta sciendi facienda, propria habet instrumenta, & proprias definitions, & demonstrationes, quibus tradit precepta ad alia scientiæ instrumenta facienda, quia media definitione docet demonstrationem confidere, & per demonstrationem ostendit, & docet quomodo facienda sit definitio. Dicuntur ergo secundum hanc conceptionem Logica videntis omnia scientiæ instrumenta, quatenus preceptis Logica diriguntur. Quod si aliquod scientiæ instrumentum casu fiat, vel luminis natura ductu absque directione præceptorum Logica, tale scientiæ instrumentum non dicetur Logica videntis, quia syllogismus secundum se & quolibet scientiæ instrumentum tantum denominatur Logica quatenus procedit ab actu Logice, & est illius externa consummatio, & effectus; quod si à Logica non procedat, ex nullo capite Logica dici poterit. Placuit hic dicendi modus Hurtado disp. 2. sect. 1. concluditque iuxta illum non esse tantum vnam Logicam videntem sed plures; omnes enim scientiæ Logica videntes dicuntur, assertaque esse conformem D. Augusti, qui Paulum, & reliquos Doctores vocat Dialecticos, quia Logica videntur. Eudem sententia suffragari assertur Hurtadus divisionem illam à Dialecticis traditam, quæ partuntur Logicam, in Logicam rebus auctiis, quæ est Logica docens, scientia specialis, & Logicam rebus concretam, quæ est Logica videntis comprehendens omnes scientias. Eadem sententiam tradunt Nostræ Conimbr. quest. 4. Proem. art. 2. P. Smigletius disp. 2. sect. 4. & Merinero disp. vñica proem. quest. 2. sect. 1.

Arriaga suprà citatus docet tantum dici Logicam videntem ipsam Logicam, quatenus videntur suis preceptis, quod ex eo probat, quia reliqua scientiæ Logica non sunt: ergo non poterunt dici Logica videntis; quod enim non est Logica, non poterit dici Logica videntis; quod vero Logica videntur, fundamentum non est ut dicantur Logica videntis sed vident Logica. Neque ex eo quod actus reliquarum scientiarum diriguntur actibus seu preceptis Logica, poterunt dici Logica, quia effectus non habet rationem causæ, neque recte diuidetur virtus productiva caloris in ignem, qui est virtus productiva, & ipsum calorem, qui est effectus productus. Non cogent hæc à communi sententia discedere,